

Natura 2000 i Rekijokidalen – en konfrontation mellan lokalt kulturellt och regionalt drivet naturskydd

Susanna Björkell

Forskningsinstitutet vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet (FISS) publicerar i Notat-serien föredrag och diskussionsinlägg, bakgrundsmaterial, preliminära rapporter samt projektbeskrivningar av allmänt vetenskapligt intresse eller avsedda för en mera avgränsad publik. Syftet med serien är att sprida kunskap om den pågående verksamheten samt att bidra till forskarnas möjlighet att få respons i ett tidigt skede av forskningsprocessen. Forskningsinstitutet vill betona bidragens preliminära karaktär; de kan senare omarbetas och ingå i andra publikationer.

Högskolans två andra publikationsserier, Skrifter samt Meddelanden innehåller forskningsresultat av mera slutgiltig karaktär.

The Research Institute of the Swedish School of Social Science at the University of Helsinki (FISS) has established this new series in order to show the ongoing activity of the Institute and to provide researchers with an early feedback to their ideas and activities. The series consists of discussion papers, research outlines and preliminary reports of general interest or of interest to specific groups. The preliminary nature of the contributions is emphasized. Some contributions may appear later in a revised form in other publications.

The publications in the two other series of the School, Skrifter, and Meddelanden, contain more final research results.

Tfn +358-9-191 28400, fax +358-9-191 28485

Internet: <http://sockom.helsinki.fi>

Adress: Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet
PB 16, FIN-00014 Helsingfors universitet

Besöksadress: Norra Hesperia­gatan 15 A, 6. vån.
FIN-00260 Helsingfors 26

SSKH Notat

FORSKNINGSINSTITUTET

*Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet*

2/2004

Natura 2000 i Rekijokidalen
– **en konfrontation mellan lokalt kulturellt
och regionalt drivet naturskydd**

Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

ISBN 952-10-1774-0 (pdf)
Helsingfors 2004
Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet

Förord

Forskningsprojektet Management Cultures and the Implementation of Supranational Environmental Agreements: the Case of Natura 2000 in Finland påbörjades vid Svenska social- och kommunalhögskolan år 2002 med hjälp av forskningsanslag från HERC (Helsinki University Environmental Research Centre). I projektet analyseras implementeringen av Natura 2000 i Finland utgående från erfarenheter i västra och sydvästra Finland. Fokus låg till en början på en analys av interaktionen mellan medborgarna/markägarna och miljöförvaltningen på regional nivå, men senare har arbetet utvidgats till att omfatta också en granskning av miljöministeriets roll under den komplicerade och även konfliktfyllda genomförandet av detta omfattande europeiska naturskyddsprogram.

Då anslaget inte räckte till för att anställa en heltidsforskare beslöt vi att genomföra projektet med hjälp av flera studerande än vad som är vanligt i forskningsprojekt. Studeranden har medverkat både vid både datainsamlingen och analysen av materialet. Det här förfarandet betyder att mycket värdefull information har publicerats i form av kandidat- och magisteravhandlingar.

Trots att dessa akademiska slutarbeten inte genomgått en fullständig vetenskaplig granskning, och trots att resultaten till vissa delar är preliminära, vill vi göra dem publika genom att publicera dem relativt oredigerade i rapportserien Notat från Forskningsinstitutet vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Dessa texter kommer senare att bearbetas och integreras i en större slutrapport och även bearbetas för publicering i andra fora. Följande studerande har hittills medverkat i projektet:

Fil. stud. Susanna Björkell (miljöbiologi)

Pol. stud. Lynn Bonney (statskunskap med förvaltning)

Pol. stud. Ville Klemets (sociologi)

Pol. stud. Veronica Korhonen (sociologi)

Pol. stud. Min Young Lee (statskunskap med förvaltning)

Ansvariga för projektet är universitetslektor Erland Eklund och professor Stefan Sjöblom.

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Mat.-Nat. fakulteten / Avdelningen för svenskspråkig undervisning		Laitos – Institution Institutionen för ekologi och systematik	
Tekijä – Författare Susanna Linnea Björkell			
Työn nimi – Arbetets titel Natura 2000 i Rekijokidalen – en konfrontation mellan lokalt kulturellt och regionalt drivet naturskydd			
Oppiaine – Läroämne Miljöbiologi			
Työn laji – Arbetets art Pro-gradu		Aika – Datum 27.8.2003	Sivumäärä – Sidoantal 65
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Natura 2000 är den Europeiska Unionens program för upprätthållandet av naturens biodiversitet. Målet är att varje land utser skyddsområden vilka sedan bildar ett nätverk av skyddsområden över hela EU området. Områdena utses på basen av två direktiv, fågeldirektivet och habitatdirektivet.</p> <p>När Finland år 1995 gick med i EU förband man sig samtidigt att följa unionens direktiv angående naturskydd. I samband med implementeringen av Natura 2000, d.v.s. då de områden som skulle ingå i skyddsnätverket, utsågs, uppstod många konflikter. Denna text behandlar konflikten mellan miljömyndigheter och markägare. Resultaten baserar sig på temaintervjuer med markägare i Rekijokidalen i Egentliga Finland och representanter för miljömyndigheterna. Texten behandlar implementeringen av Natura 2000 i Rekijokidalen. Dalen är Finlands största en hetliga vårdbiotop och skiljer sig från andra Natura områden främst för att man på lokal nivå i viss mån var medveten om områdets biologiska värde redan innan Natura 2000 blev aktuellt, det fanns alltså en lokal naturskyddskultur.</p> <p>Miljömyndigheterna representerar ett globalt naturskyddstänkande där man strävar mot ett gemensamt mål. Typiskt för det globala är att det är starkt präglad av naturvetenskapen. Detta betyder att Åtgärder bestäms strikt utgående från vad naturvetenskapen anser vara det bästa tillvägagångssättet. Man har ett universella och vetenskapligt etablerade metoder för insamling av observationer i och kunskap om naturen. Variationen i naturiakttagelser är mycket liten eftersom samma formulär för insamlande av data används för ett stort antal områden. Typiskt för det globala är därutöver att ansvaret för naturskyddsprogrammet ligger långt ifrån den lokala nivån där de konkreta verkningarna av programmet uppstår. Den regionala miljöcentralen har i uppgift att nå ett mål som är uppsatt på en högre spatial nivå, d.v.s. för hela EU området. Detta innebär att den verkställande myndigheten inte har möjlighet att påverka målsättningarna och därför heller inte känner ansvar gentemot de parter som påverkas av programmet. Man har ett resultatansvar framför allt.</p> <p>Det lokala representeras av markägarna som i sista hand påverkas av Natura 2000. På lokal nivå är det gemensamma målet att upprätthålla en gemensam biodiversitet abstrakt. Uppfattningen om hur naturen bör skyddas är till skillnad från miljömyndigheternas uppfattning präglad av ett helhetsmässigt synsätt, d.v.s. man grundar inte naturskyddstanken enbart på naturvetenskapliga fakta utan integrerar villkor för en hållbar utveckling innehållande sociala och ekonomiska aspekter såväl som biologiska. Uppfattningen om kunskapen skiljer sig också från miljömyndigheternas. Där miljömyndigheterna uppskattar en helhetsmässig och universal kunskapsinsamling är den lokala uppfattningen präglad av en stark lokal förankring. På lokal nivå finns det dessutom kunskap om naturen från en lång tidsperiod. Således kan man se fluktuationer i omgivningen ur ett längre tidsperspektiv, vilket sällan är möjligt för naturvetenskapen. Markägarna är vidare ofta beroende av naturen som inkomstkälla. Marken innebär en försäkring inför framtiden.</p> <p>I texten presenteras alltså en konfrontation mellan två olika naturskyddskulturer, det regionalt styrda naturskyddet samt det lokalt kulturella naturskyddet. Det uppstår konflikter som långt kan förklaras av skillnaderna i dessa kulturer. Det uppstod en frustration över att ett existerande naturskydd skulle ersättas av ett uppi från styrt, d.v.s. Natura 2000. Genom att överbygga dessa kulturella skillnader och skapa en ömsesidig uppskattning kan man i framtiden undvika konflikthärder av det slag som uppstod i under implementeringen av Natura 2000.</p>			
Avainsanat – Nyckelord Natura 2000, markägare, lokalt kulturellt naturskydd, vårdbiotop			
Säilytyspaikka - Förvaringställe			
Muita tietoja			

Innehållsförteckning:

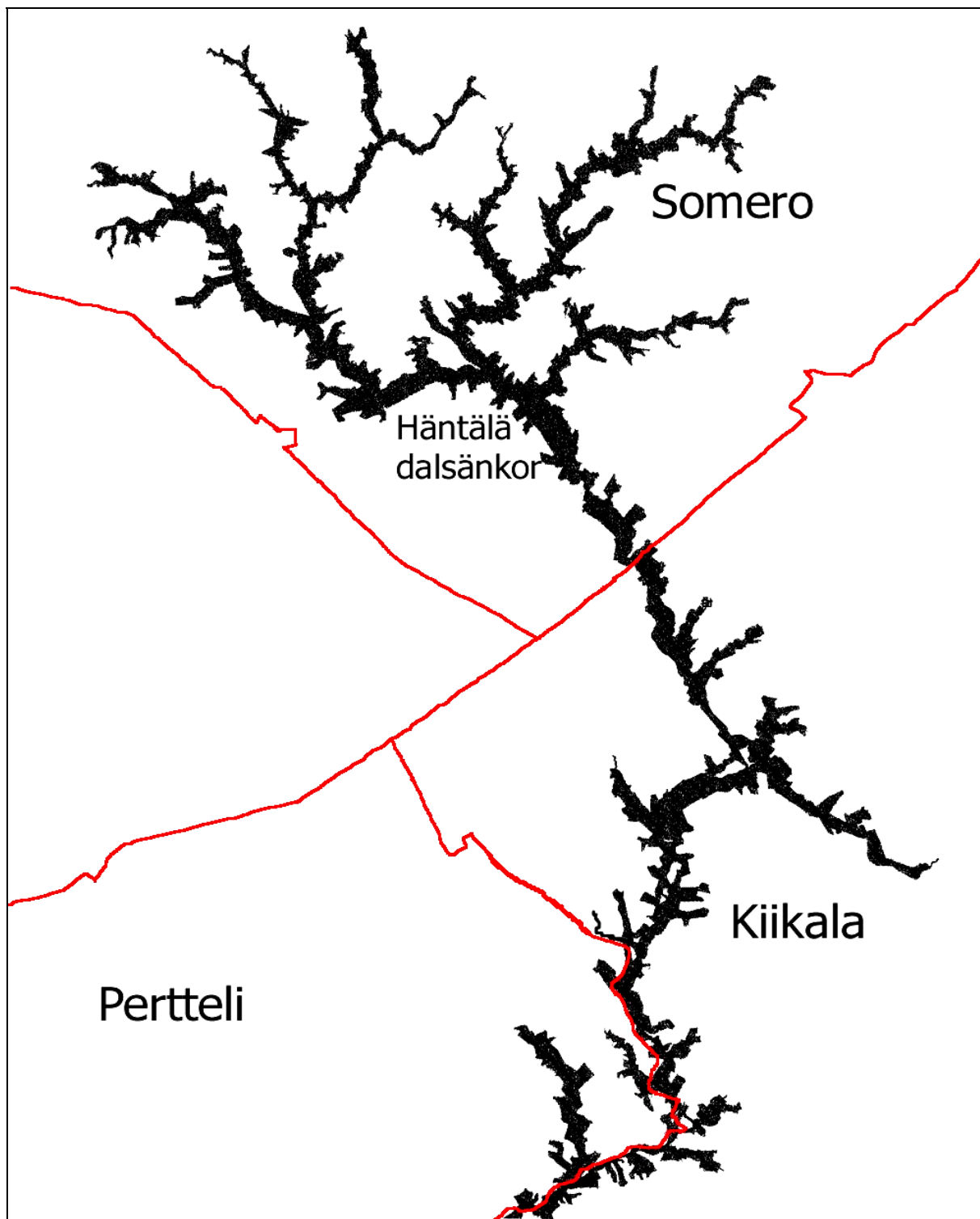
Sammanfattning	1
Innehållsförteckning	3
Lista över kartor och bilder	4
1. Introduktion	7
1.1. Textens uppbyggnad	9
2. Material och metoder	9
2.1. En kort beskrivning av intervjuerna	12
3. Bakgrund och problemställning	14
3.1. Från ”hands off” till mänsklig verksamhet	14
3.2. Natura 2000	15
3.3. Orsaker till att Natura 2000 blev en konflikthärd	17
3.4. Presentation av Rekijokidalen	20
3.5. Tidigare skyddsprogram och karteringar i Rekijokidalen	22
3.6. Motiveringar för att just Rekijokidalen togs med i Natura 2000 nätverket	23
3.7. Markanvändningen i Rekijokidalen ur ett historiskt perspektiv	25
4. Resultat	28
4.1. Uppskattningen och värderingen av Rekijokidalen	28
4.2. Markägarnas roll i upprätthållandet av naturtyperna enligt Rekijokilaakson luonnonhoidon suunnitelmat (Skötselplaner för naturvården i Rekijokidalen)	30
4.3. Lokalt kulturellt naturskydd - regionalt drivet naturskydd	31
4.4. Kontakten mellan myndigheterna och markägarna	33
4.5. Utnyttjandet av den lokala kunskapen och kunskapens betydelse	35
4.6. Hållbar utveckling	44
4.7. Biologiska följder av Natura 2000 i Rekijokidalen	39
5. Diskussion	46
Källor	53
Källor från Internet	55
Lagar och direktiv	55
Bilaga 1.	56

Lista över kartor och bilder:

Karta 1: Schematiska karta över Rekijoklidalen

Bild 1: Bild från Rekijokidalen

Bild 2: Bild från Rekijokidalen

Karta 1. Schematisk karta över Rekijokidalen. Häntälä dalsänkor utgör kärnområdet av vårdbiotopen.

1. Introduktion

Mitt arbete gör jag som en del av projektet Natura 2000 i Finland (Management Cultures and the Implementation of Supranational Environmental Agreements: the Case of Natura 2000 in Finland) vid Svenska social- och kommunalhögskolan. Projektet finansieras av Helsingfors Universitet. Projektets mål är att undersöka hur internationella skyddsavtal implementeras på nationell, regional och lokal nivå, det vill säga att utreda hur skyddet av arter och habitat genomförs i ett medlemsland i Europeiska Unionen. Målsättningen är att få fram ny information och öka kunskapen om den finländska miljöadministrationen och interaktionen mellan markägare och miljömyndigheter. Projektet är inriktat på implementeringen av Natura 2000, men avsikten är att mera generellt öka förståelsen för miljöförvaltningens praxis i frågor som gäller naturskydd. Den här undersökningen ökar kunskapen om Finlands situation och kommer senare att möjliggöra internationella jämförelser. Projektet har en tvärvetenskaplig grund då den kombinerar sociologiska, statsvetenskapliga och biologiska kunskaper rörande implementering av ett omdiskuterat miljöskyddsprogram.

När Finland gick med i Europeiska Unionen år 1995 ställdes miljöförvaltningen inför nya utmaningar. Man var tvungen att anpassa landets miljöförvaltning till unionens. Natura 2000 är unionens naturskyddsprogram. Med Natura 2000 nätverket strävar EU efter att upprätthålla de internationella målen för biodiversitet. Tyngdpunkten bland Natura 2000 områdena i Finland ligger på statligt ägda marker men nätverket måste kompletteras med privatägd mark. Förberedelsearbetet påbörjades år 1994 och år 1998 godkände statsrådet ett förslag på de områden som skulle höra till Natura 2000 nätverket. Förslaget innehöll 4,77 miljoner hektar mark, av vilken 97 % varit skyddad sedan tidigare (<http://www.vyh.fi/ajankoht/tiedote/ym/tied98/ym12098.htm>, 30.7.2003). I samband med besluten om vilka områden som skulle ingå i Natura 2000 nätverket uppstod en mängd konflikter. I mitt arbete behandlar jag de konflikter som uppstod i samband med inrättandet av Natura 2000 områden på privatägd mark. I sin artikel behandlar Oksanen (2001) sina synpunkter på orsakerna till att Natura 2000 blev en sådan konflikthärd. Hon kallar den 90-talets bredaste och mest betydelsefulla miljökonflikt. Hon förklarar att dagens miljöförvaltning är starkt präglad av ett övernationellt tänkande. Inom naturskyddet konfronteras och blandas det övernationella med det lokala, vilket sällan sker friktionsfritt. Hon presenterar flera orsaker vilka jag återkommer till senare.

I mitt arbete koncentrerar jag mig på Rekijokidalen som är ett stort enhetligt kulturlandskapsområde i sydvästra Finland. Området hör i sin helhet till Natura 2000 och min målsättning är att undersöka markägarnas roll i förverkligandet av skyddsprogrammet. Att koncentrera sig på ett enda

område anser jag vara motiverat eftersom det givit mig chansen att ta reda på hur allmänna implementeringsprinciper fungerar i praktiken. När jag diskuterat med människor som varit inblandade i Natura 2000 på området har jag fått en god uppfattning om hur Natura 2000 arbetet upplevts och upplevs på lokal nivå.

Rekijokidalen skiljer sig från många andra Natura 2000 områden eftersom det redan pågick skyddsarbete i delar av området innan Natura 2000 blev aktuellt. År 1992 startade man ett landsomfattande vårdbiotopprojekt på initiativ av miljöministeriet. Syftet med projektet var att kartera vårdbiotopernas tillstånd i Finland. Rekijokidalen konstaterades i samband med den här karteringen vara en nationellt värdefull vårdbiotop. (Vainio m.fl. 2001) Många markägare deltog i restaurerings- och skötseljobbet som finansierades med hjälp av bland annat jordbrukets stöd för skötsel av vårdbiotoper och ett Interreg-projekt. Tack vare att detta skötselarbete påbörjades redan innan Natura 2000 kom med i bilden var en stor del av markägarna vana vid samarbete med miljömyndigheterna. Detta underlättade förverkligandet av Natura 2000 nätverket på området.

Natura 2000 har i medierna kritiserats för att man skyddat områden som man ofta inte känt till tillräckligt bra, man har skyddat utan att veta *vad* man skyddat. Jag utreder därför evidenskonstruktionen, d.v.s. hur man motiverar skyddsbehovet för området. Jag går igenom karteringar som gjorts innan Natura 2000 blev aktuellt. Vilka karteringar är gjorda och på vems initiativ?

Rekijokidalen är ett starkt kulturpräglad område. Många av de arter som är typiska för området är beroende av den mänskliga aktivitet som funnits inom området under de senaste århundradena. Trots att Natura 2000-nätverket formellt grundar sig på strikt biologiska värden förutsätter värnandet av biodiversiteten mänsklig verksamhet. I mitt arbete behandlar jag människans roll i naturskyddet.

Jag har haft möjligheten att tala med markägare och bekanta mig med hur det känns när utomstående parter beslutar om den mark man har brukat i generationer. Två kulturellt skilda skyddstankar konfronterades. Den lokala skyddskulturen ersattes i viss utsträckning av en regionalt driven skyddskultur. Eftersom jag under mina studier i miljöbiologi hittills främst har bekantat mig med miljöskyddsprogram från planerarens och pådrivarens sida upplever jag det mycket relevant att nu se de konkreta verkningarna av de teorier man inom den skyddsbiologiska universitets- och vetenskapsvärlden förespråkar. Förutom de biologiska värdena i området är det viktigt att ta hänsyn också till sociala aspekter när man planerar och förverkligar naturskydd. Viktigt är också att uppskatta och utnyttja den kunskap som finns bland lokalbefolkningen i området. Hyndman (1994) poängterar i sin artikel vikten av att utnyttja den kunskap som finns hos lokalbefolkningen när man utför naturskydd. Han menar också att biologisk diversitet är beroende av kulturell diversitet.

Med mitt arbete vill jag alltså lyfta fram faktorer som underlättat förverkligandet av Natura 2000 i Rekijokidalen, men också det som ställt till besvär. Genom att noggrant undersöka de naturskyddsprogram som genomförts tidigare och fästa uppmärksamhet vid de faktorer som underlättat och försvårat implementeringsarbetet kan man lära sig och i framtiden undvika onödiga konflikter.

1.1 Textens uppbyggnad

Jag börjar med att presentera det material som min pro-gradu baserar sig på och beskriva metoderna jag använder mig av i mitt arbete. Fallstudien beskriver jag noggrant eftersom det är viktigt att känna till fallstudiens för- och nackdelar för att inse relevansen av mitt arbete. Jag berättar kort om hur jag samlade in mitt primärmaterial, det vill säga hur intervjuerna gick till. Under rubriken *Bakgrund* ger jag läsaren den nödvändiga bakgrundsinformation som behövs för att kunna förstå problematiken med Natura 2000 och Natura 2000 i Rekijokidalen. Jag tillhandahåller också information om naturskyddstänkandets historia och hur man kommit fram till dagens naturvärdering. Under rubriken *Resultat* behandlar jag det som kommit fram under mitt forskningsarbete, både i litteraturen och under intervjuerna. Jag behandlar de olika aspekter som påverkat implementeringen av Natura 2000 i Rekijokidalen och de som påverkat samarbetet mellan markägarna och miljömyndigheterna. Kunskapen spelar en viktig roll i implementeringen av ett naturskyddsprogram. Jag har därför behandlat ämnet ganska utförligt. Dessutom tar jag upp sociala och biologiska aspekter av Natura 2000 i framtiden. Under rubriken *Slutdiskussion* knyter jag samman det jag kommit fram till under mitt arbete och presenterar de tankar som väckts hos mig. Jag presenterar två olika naturskyddskulturer och deras förhållande.

2. Material och metoder

Mitt arbete gör jag som en fallstudie (eng. *case-study*). Fallstudien som metod inom forskningen innebär att forskaren undersöker ett specifikt fenomen eller process. Aristoteles var en av de tidiga anhängarna av fallstudien som forskningsmetod. Han poängterade nödvändigheten av fallstudier och ansåg att när man undersöker mänsklig aktivitet måste man röra sig utanför enbart universella fakta. Man bör undersöka mänskliga värderingar, intressen och etik, vilka måste ses i relation till det partikulära, d.v.s. det specifika fallet (Flyvbjerg 1992).

Sokrates och Platon förkastade i motsats till Aristoteles fallstudien som vetenskaplig metod. De ville finna universella förklaringar till sina frågeställningar och inte förklaringar som byggde på

exempel. Sokrates och Platons tradition har varit dominerande inom vetenskapen framom Aristoteles (Flyvbjerg 1992). Flyvbjerg (1992) menar att fallstudien som vetenskaplig metod idag är ifrågasatt eftersom den bryter mot Sokrates och Platons tradition. Han framhåller dock att deras tradition är på tillbakagång, speciellt inom forskningen av människor och samhälle.

Fallstudien skiljer sig från den kvantitativa survey-studien vad gäller resultatens djup och bredd. Fallstudien som metod har ofta kritiserats eftersom man anser att man inte kan göra generaliseringar utgående från resultaten. Genom att jämföra ett fall med ett annat kan man i någon mån göra resultatet av en fallstudie mera generaliserbar (Bryman 1997). I en fallstudie har man dessutom möjlighet att gå på djupet med frågeställningarna. Det kan man inte i en survey-studie där resultaten snarare är breda än djupa. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att båda typerna behövs för vetenskaplig utveckling. Survey-studien berättar hur utbrett ett visst fenomen är medan fallstudien går närmare in på att beskriva fenomenets natur och egenskaper (Flyvbjerg 1992).

Flyvbjerg (1992) talar vidare om fallstudien som en viktig del av människans inlärningsprocess. Han delar in inläringen i fem nivåer: 1) *nybörjare*, 2) *avancerad nybörjare*, 3) *kompetent utövare*, 4) *kunnig utövare* och 5) *expert*. Han förklarar att man med hjälp av fakta och regelbaserad kunskap kan nå upp till den andra nivån, *avancerad nybörjare*. I femstegsprocessen understryks vikten av problemorienterad forskning som baserar sig på konkreta fall. Flyvbjerg menar att man med hjälp av fallstudier kan nå den tredje nivån, *kompetent utövare*, medan de högre nivåerna kräver egna erfarenheter.

En del av mitt arbete kan definieras som tolkande forskning, som enligt Tamminen (1993) lämpar sig särskilt väl när man undersöker människor och deras verklighet. Tolkande forskning innebär interaktion mellan forskaren och forskningsobjektet. I extremförhållanden kan forskningsobjektet vara en enda person men oftast handlar det om tolkning av en grupp människors verklighet.

Rekijokidalen finns i ett enspråkigt finskt område; ortnamnen har därför ingen officiell svensk översättning. Jag har gjort egna översättningar för en del av ortnamnen för att göra språket smidigare. Jag använder t.ex. Rekijokidalen för området som i litteraturen kallas Rekijokilaakso och Häntälä dalsänkor för Häntälän notkot.

För att kunna göra en beskrivande fallstudie behövs bakgrundsinformation. Jag har bekantat mig med litteratur som allmänt beskriver miljöförvaltningen i Finland, allmänna principer för markplanering, Natura 2000 och andra skyddsprogram. För mera specifik information om Rekijokidalen har jag bekantat mig med publikationer som givits ut av miljöförvaltningen om området, men också annan litteratur som behandlar Rekijokidalen. Det material som jag insamlat

från befintlig litteratur fungerar som mitt sekundärmaterial. Som primärmaterial använder jag temaintervjuer med de olika parter som varit inblandade i Rekijokidalens Natura 2000 process. Med hjälp av intervjuerna utreder jag på en personlig nivå hur markägarna varit inblandade i förverkligandet av Natura 2000.

Tamminen (1993) definierar en intervju som ett interaktivt sätt att systematiskt öka kunskapen med hjälp av en person i gången. När man undersöker en enskild persons verklighet är intervju i allmänhet det huvudsakliga tillvägagångssättet. Det som av Tamminen (1993) kallas för äkta intervju (= *aito haastattelu*) kännetecknas av att man i större utsträckning än i andra intervjutyper strävar efter att finna intervjuobjektets personliga verklighet.

Det är viktigt att skilja på studieobjektets personliga verklighet och forskarens beskrivning av denna verklighet. Eriksen (1993) talar om begreppen *emisk* och *etisk nivå*. Den emiska nivån är tillvaron som den upplevs och beskrivs av medlemmar i ett samhälle. Motsatsen till den emiska nivån är den etiska. (Detta ord kan härledas från ordet fonetik och skall alltså inte kopplas till ordet etik.) Den etiska nivån består av forskarens analytiska apparat. De ”infödda” ger alltså ett emiskt perspektiv medan forskaren med hjälp av sitt eget språk och sitt tolkningssätt ger det etiska perspektivet. Även om forskaren har som mål att beskriva forskningsobjektets verklighet kan beskrivningen aldrig bli emisk. Till det här finns det enligt Eriksen (1993) tre orsaker. För det första är forskaren ofta tvungen att översätta mellan två olika språk. Översättningen är aldrig en exakt motsvarighet till originalet. För det andra beskriver forskaren i text det som blivit sagt muntligt. Överföringen av information som givits i muntlig form till textform innebär alltid en justering. För det tredje är forskaren alltid i någon mån präglad av sin bakgrund. Därför förekommer det endast information på etisk nivå inom facklitteraturen.

I en temaintervju är utgångspunkten den att forskaren känner till något som intervjuobjektet upplevt. På basen av den bakgrundsinformation som forskaren har, gör hon/han antaganden om händelseförloppet och dess struktur. Därefter gör hon/han upp en lista teman om vilka hon vill ha mera information. Forskaren formulerar inte färdiga frågor för intervjutillfället utan låter teman styra intervjun. Under intervjuns gång ser forskaren till att hon/han vet exakt vad intervjupersonen menar (Tamminen 1993). De intervjuer jag har gjort kan alltså beskrivas som en kombination av äkta intervju och temaintervju. Till intervjuerna gjorde jag listor på temafrågor som utgjorde stommen för intervjun. Intervjuerna var ändå fria och informella och det fanns utrymme för utfyllnadsfrågor och komplettering.

Fördelen med att göra en fritt formulerad intervju är enligt Jyrinki (1977) att den är mycket flexibel. Forskaren kan vid behov upprepa frågan och rätta till missförstånd. På det sättet undviker

man obesvarade frågor. Man har dessutom i en fritt formulerad intervju möjlighet att bestämma i vilken ordning man vill ställa frågorna. Dessutom påverkar senare ställda frågor inte svaren till de tidigare ställda, vilket kan ske om man t.ex. gör en undersökning med hjälp av frågeformulär där den som besvarar frågorna på förhand kan läsa igenom frågorna. I en del av intervjuerna fick intervjupersonerna temafrågorna på förhand.

2.1 En kort beskrivning av intervjuerna

Mitt primärmaterial består av fyra intervjuer med markägare samt två intervjuer med representanter för miljömyndigheterna. Nedan beskriver jag kort de olika intervjupersonerna, deras bakgrund och vilken roll de haft i Natura 2000 processen. Jag berättar också var i Rekijokidalen markägarna figurerar. Detta är av betydelse eftersom Rekijokidalen är ett stort område och den lokala skyddskulturen skiljer sig från plats till plats.

Under intervjuerna med representanterna för miljömyndigheterna diskuterade vi dess roll i implementeringen av Natura 2000, både på ett allmänt plan och specifikt i Rekijokidalen. Vi talade också om hur intervjupersonerna i egenskap av tjänstemän upplevde processen. De representanter för miljömyndigheterna som jag intervjuade arbetar både på lokal och regional nivå, d.v.s. i kommunen och på den regionala miljöcentralen. Eftersom jag i mitt arbete koncentrerar mig på markägarnas roll i implementeringen får intervjumaterialet med miljömyndigheterna fungera som grundläggande material, medan jag riktar min huvudsakliga tolkning på intervjuerna med markägarna.

Intervjupersonerna har deltagit i intervjuerna anonymt. De fyra markägarna som jag intervjuat har i viss mån olika bakgrund. Jag kommer att ta upp deras upplevelse av Natura 2000 implementeringsprocessen i en kontext som även behandlar deras utgångsläge. Jag hänvisar till enskilda personer endast i samband med citat, medan jag i den övriga texten tar upp olika förhållningssätt och drar paralleller till personernas sociala kontext. Jag nämner intervjupersonerna med en bokstav som anger till vilken grupp de hör (**M**arkägare eller **T**jänsteman inom miljömyndigheterna) och ett nummer i listan över hela projektets alla intervjupersoner. Jag har alltså inte en egen nummerserie för de intervjupersoner som förekommer i den här texten utan använder nummerserien som innehåller alla intervjupersoner i hela projektet. Att jag omnämner intervjupersonerna i maskulin form skall inte ses som en bekräftelse på att personerna är män. Bland intervjupersonerna är båda könen representerade. Att jag valt att använda maskulin form när jag omnämner intervjupersonerna motiverar jag med att de ofta i en markägande familj är mannen som sköter om markförvaltandet.

Kontakt med dessa markägare fick jag via representanter för miljömyndigheterna. Intervjuerna gick till så att jag ringde upp markägarna och bestämde ett möte. Intervjuerna gjordes hemma hos markägarna och i myndighetsrepresentanternas arbetsrum. Intervjuerna tog 1-2 timmar. Jag förberedde en del riktgivande frågor i förväg, men lät intervjupersonen berätta ganska fritt om sina upplevelser av Natura 2000. Jag blev vänligt bemött av alla intervjupersoner som gärna delade med sig av sina upplevelser.

Den första markägarintervjun (M7) gjordes i januari år 2003. M7 är född i området och har vuxit upp på den gård han idag brukar. Han har bott på annan ort under en del av sitt liv men sedan återvänt till sin barndoms gård, där han nu förutom jordbruk och boskapsskötsel livnär sig på alternativa näringar. M7 äger mark i Rekijokidalens kärnområde, Häntälä dalsänkor. Där har han boskap på bete. Förutom sin egen jord hyr han ytterligare mark för bete i Häntälä dalsänkor. Delar av den mark som M7 äger var i markplaneringen märkt som naturskyddsområde, redan innan Natura 2000. Han har en allmänt positiv inställning till naturskydd och har under Natura 2000 processen fungerat som en sorts länk mellan markägarna i området och miljömyndigheterna.

Den andra markägarintervjun (M8) gjordes också i januari år 2003. Liksom M7 är M8 uppvuxen i området. Gården har varit i släktens ägo i fem generationer. Han ärvde den år 2000. Till gårdens marker hör områden i Häntälä dalsänkor. M8 livnär sig på jordbruk och boskapsskötsel. Eftersom han ärvt gården först efter implementeringen av Natura 2000 har han inte deltagit i förverkligandet utan upplever endast följderna av de beslut som gjorts.

Den tredje markägarintervjun (M11) gjordes i april år 2003 i Pertteli kommun som ligger en bit bort från Häntälä dalsänkor. M11 är agronom till utbildningen och livnär sig på jordbruk och boskapsskötsel. Av M11:s områden hör, förutom områden i Rekijokidalen, stora skogsområden till Natura 2000 nätverket. Han ställer sig positivt till naturskydd och menar att han inte skulle hålla på med sin näring om han inte fick de finansiella stöd som olika miljöprojekt ger honom. M11 menar dock att Natura 2000 inte medfört särskilt stora förändringar i praktiken, vilket han ser som en besvikelse.

Den fjärde markägarintervjun (M12) gjordes också i april år 2003 i Kiikala kommun. M12 är uppvuxen i området. Han är agrolog till utbildningen och har jobbat inom kommunens lantbruksavdelning i över tjugo år. Han finner ingen förståelse för Natura 2000 utan ser det som ett direkt intrång på markägarens egendom.

3. Bakgrund och problemställning

3.1 Från ”hands off” till mänsklig verksamhet

Värderingen av naturen har utvecklats under historiens gång och med den också naturskyddet. Från att ha sett människan som ett hot mot naturen har man småningom övergått till att se henne som en nödvändig del av naturen och landskapet. Under den tidigaste naturskyddsperioden utgick man ifrån att man endast kunde skydda det värdefulla i naturen genom att minimera människans inflytande. I takt med att det man anser vara av skyddsvärde i naturen har förändrats, har även synen på hur man skall skydda dessa värden förändrats.

Enligt det klassiska tänkesättet som var vanligt i början av 1800-talet var naturen starkt präglad av människan. Man såg inte naturen som en enhet utan snarare som en process. Man ogillade oregelbundenheterna och vildheten i naturen. Den skönhet man upplevde i naturen var den där vildheten kontrollerades av människan. Ett typiskt klassiskt naturlandskap formades av fontäner, ängar och skuggiga lundar (Olwig 1984). Den klassiska natursynen presenterar alltså människan som en del av naturen och som en aktiv bearbetare av naturen. Man bör dock komma ihåg att naturen i sig uppskattades av estetiska och rekreationsbundna skäl, snarare än biologiska. Olwig säger att ”enligt den klassiska uppfattningen var vildmarken inte någonting som måste bevaras från utvecklingen, utan snarare en outvecklad potential”. Med detta menar han att vildmarken i sig inte var värd att bevara. För att uppskattas måste vildmarken ”tämjas” i enlighet med människans estetiska värderingar.

Den moderna natursynen som bland annat präglade början av 1900-talet och det naturskydd som inleddes då, representeras av ett tänkesätt där människan ses som ett hot mot naturen. Man uppskattar naturens egen vildhet och vildmarken. Naturen representerar en motsats till samhället (Olwig 1984). Enligt den moderna naturuppfattningen står alltså naturen för en återgång till det ursprungliga.

Förändringen i uppfattningen av naturen har präglat naturskyddsmetoderna. Tidigare präglades naturskyddet av det som bland annat Hyndman (1994) kallar det klassiska naturskyddet. Det klassiska naturskyddet bör inte förknippas med den klassiska natursynen, utan snarare den moderna natursynen, där vildmarken representerar naturen och människan ses som ett hot. Målet med det klassiska naturskyddet var att bevara orörd natur och vildmark av estetiska skäl och för att trygga möjligheterna till rekreation. Enligt det klassiska naturskyddet är all mänsklig verksamhet ett intrång i naturen och man skyddade naturen genom att utesluta människan så långt som möjligt.

Det som Hyndman kallar det socialekologiska naturskyddet poängterar däremot att människan är en del av landskapet. Enligt Hyndman utgår det socialekologiska naturskyddet från att lokalbefolkningen aktivt påverkar sin omgivning och skapar nya landskap. Människan och hennes verksamhet ses som en del av naturen. Man uppskattar den lokala kunskapen, vars värde enligt Hyndman ligger i att den baserar sig på en kontinuerlig observation av det lokala ekosystemet.

Skötsel av kulturlandskap och mänsklig verksamhet som en förutsättning för upprätthållen biodiversitet är ett ganska nytt fenomen. I boken *Ekologi och Kultur* (Daun och Löfgren 1971) berättas om en händelse som illustrerar förändringen i naturskyddskulturen. I början av 1900-talet försökte man skydda ett utmarkslandskap som användes till bete. Man uppfattade landskapet som orörd natur och skyddade det genom att med hjälp av stängslen stänga ut människor och boskap. Åtgärden gjorde att de öppna skogsängarna snabbt växte igen och den speciella floran försvann med förbuskningen. Detta berodde på att det man ansåg vara orörd natur i själva verket var ett kulturlandskap som endast kunde bevaras med hjälp av bete och slåtter.

Naturskyddet har alltså genom historien utvecklats från ett "hands-off"-tänkande till ett naturskydd som förutsätter mänsklig verksamhet. Natura 2000 är ett exempel på socialekologiskt naturskydd. Man har konstaterat att mänsklig verksamhet behövs för att vissa naturtyper skall bevaras.

3.2 Natura 2000

Naturskydd är en del av den Europeiska Unionens miljöpolitik och -lagstiftning. Naturskyddsdirektiven inom EU är habitatdirektivet (92/43/EEG) och fågeldirektivet (79/409/EEG). I Finland har fågel- och habitatdirektivens innehåll integrerats i landets naturvårdslag. (Airaksinen 1996, Airaksinen och Karttunen 2001, Naturvårdslag 20.12.1996/1096)

Natura 2000-nätverket baserar sig på habitat- och fågeldirektivet. Målsättningen med Natura 2000 är att upprätthålla den europeiska naturens mångfald genom att skydda utrotningshotade och för Europa typiska djur- och växtarter samt naturmiljöer. De arter och naturtyper som enligt direktiven kräver extra skydd är sådana som håller på att försvinna eller sådana som EU har ett speciellt ansvar för eftersom dess utbredning begränsar sig till EU-området. Dessa arter och naturtyper omnämns som prioriterade. På basen av de två direktiven är varje medlemsland förpliktigt att utse skyddsområden i vilka direktivens naturtyper och arter finns representerade. Varje medlemsland skall sedan upprätthålla naturtypernas naturliga utbredning och struktur, samt trygga den för naturtypen typiska artsammansättningen. (Airaksinen och Karttunen 2001)

Begreppet naturens mångfald eller biodiversitet kan tolkas på olika sätt. Biodiversitet är ett begrepp med vilket man vill göra naturens variation mätbar, utan att blanda in emotionella faktorer som

oftast spelar en viktig roll när man talar om naturen. Raven (1995) behandlar biodiversitetsbegreppet på tre nivåer, nämligen genetisk nivå, artnivå och ekosystem. Klassen gener innebär antalet genetiska varianter inom en art, d.v.s. hur stor variationen bland gener som kodar för en viss egenskap är bland individerna i populationen. Arter avser helt enkelt antalet olika arter i ett område. Det är lite mera komplicerat att definiera diversitet på ekosystemnivå. Det krävs en noggrann definition på vad ett ekosystem är för att man skall kunna räkna antalet. Raven framhåller dock problematiken i att tolka begreppet biodiversitet. Är ett ekosystem med tre arter som alla hör till samma släkt lika värdefull som om arterna hörde till olika släkter? Det verkar självklart att det ekosystem som har arter från flera olika släkter har en större biodiversitet. Raven problematiserar också människans del i biodiversitetsbegreppet. Man kan ju anse att kulturell diversitet är en del av biodiversiteten. I Natura 2000 talar man om att målsättningen om att man vill upprätthålla biodiversiteten inom EU-området. Man menar att mänsklig verksamhet skall integreras med strävan efter en biologiskt hållbar omgivning. I vissa fall menar man att det är nödvändigt att uppmuntra mänsklig verksamhet för att skydda den biologiska mångfalden medan det oftast är frågan om att begränsa den. Som ett exempel nämner man ängar som kräver slåtter eller bete. (<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/brochure-sv.pdf> 4.6.2003)

Ett annat mål med Natura 2000-nätverket är att skaffa enhetlig information om skyddsområdena och deras tillstånd i hela EU-området. Med hjälp av den kan man följa med utvecklingen och resultaten av naturskyddssatsningarna. (Airaksinen och Karttunen 2001) Det finns noggranna instruktioner för vilken information som skall insamlas från områdena. (se till exempel Airaksinen 1996) Risken med en allt för standardiserad informations- och kunskapsinsamling är emellertid att man går miste om en del av informationen genom att gallra bort variationerna. När det centralt besluts om vilka iakttagelser som skall göras i naturen, hindrar man lokala skillnader i sättet att se på omgivningen, i och med att resurserna riktas på universell informationsuppsamling.

Naturtypsklassificeringen innehåller alla betydelsefylla naturtyper, både naturliga och sådana som uppkommit till följd av mänsklig verksamhet. Av de naturtyper som nämns i habitat-direktivet finns 69 i Finland. Av dem är 14 så kallade prioriterade naturtyper som kräver extra noggrant skydd. (Airaksinen och Karttunen 2001)

Fågeldirektivet godkändes år 1979 och dess syfte är att skydda alla naturligt förekommande fågelarter inom EU-området på en nivå som motiveras ekologiskt, kulturellt och vetenskapligt. Man utgår ifrån att man med hjälp av vetenskaplig kunskap bedömer populationens tillstånd och sedan bestämmer om eventuella nödvändiga åtgärder. I fågeldirektivet poängteras flyttfåglarnas skydd och skydd av internationellt viktiga myrområden. (Airaksinen 1996)

Habitatdirektivet godkändes år 1992 och dess mål är att trygga naturens mångfald. Med hjälp av habitatdirektivet vill man skydda de naturtyper och de djur- och växtarter som naturligt förekommer inom EU-området. Habitatdirektivet godkändes senare än fågeldirektivet och det är bredare eftersom syftet är att skydda alla övriga arter och dessutom naturtyperna. I Natura 2000 förenas de skyddsområden som utsetts på basen av habitatdirektivet med de områden som utsetts på basen av fågeldirektivet. (Airaksinen 1996)

Natura 2000 baserar sig alltså på biologiska värden och områdena väljs ut på basen av de *biologiskt* värdefulla objekt de innehåller. Människan ses som en del av den biologiska sammansättningen och man har insett att människan genom sin verksamhet bearbetar landskapet och naturen samt skapar nya naturtyper. Med Natura 2000 nätverket vill man ingalunda utesluta människan ur skyddsområdena utan se till att mänsklig verksamhet kan förekomma samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras.

3.3 Orsaker till att Natura 2000 blev en konflikthärd

När man i Finland skulle upprätta Natura 2000 skyddsnätverket uppstod en massa konflikter mellan myndigheterna och markägarna. Det har skrivits en hel del om orsakerna till dessa konflikter. T.ex. Oksanen (2001) presenterar sina tankar om konflikterna. Man kan dela in orsakerna i tre delar: bakgrundsförhållanden, konfrontationer samt planering och implementering.

På landsbygden ställer man sig mycket reserverat till Finlands medlemskap i den Europeiska Unionen. EU har fört med sig mycket som uppfattas som negativt för livet och näringsidkandet på landsbygden. Natura 2000 har ytterligare lyft fram landsbygdens negativa förhållningssätt till EU. I och med implementeringsprocessen av Natura 2000 har invånarna på landsbygden funnit ett sätt att uttrycka sitt allmänna missnöje gentemot unionen. Natura 2000 har blivit en symbol för unionen mot vilken missnöjet riktas. (Oksanen 2001.)

Det finns enligt Oksanen (2001) en tendens till negativa fördomar bland befolkningen på landsbygden gentemot miljöförvaltningen. Det är vanligt att man anser att miljöförvaltningen som planerar och förverkligar naturskyddsprogram kommer från staden och att man där inte vet hur man skall leva som en del av naturen. Oksanen (2001) nämner också att miljöministeriet bland landsbygdsbefolkningen ansetts vara de urbana naturskyddarnas ministerium.

Finland har en stark markägartradition. Detta har bidragit till att många markägare har känt sig påtrampade av miljömyndigheterna i samband med förverkligandet av Natura 2000. Som markägare har man ofta ett personligt förhållande till sin jord. I många fall är det också frågan om markområden som gått i arv i många generationer. Detta emotionella band kan inte ersättas

ekonomiskt. Natura 2000 har upplevts som kränkande och markägarna anser sig inte ha den beslutanderätten över sina områden som grundlagen ger dem. (Oksanen 2001)

Förutsättningen för en lyckad implementering av Natura 2000 i Finland var alltså naggad i kanterna av en fördämd frustration gentemot Europeiska Unionen, fördomar bland de inblandade samt en stark kulturell markägartradition.

Många av de konflikter som uppstod vid förverkligandet av Natura 2000 har sin grund i olika slag av konfrontationer. Det kan vara frågan om konfrontation mellan olika tänkesätt, olika traditioner eller olika språk. Med språk menar jag här närmast olika sätt att uttrycka sig på, vokabulär snarare än egentliga lingvistiska språk.

Nieminen (2003) skriver om mötet mellan det globala och det lokala inom naturskyddet. Han menar att det skett en globalisering av miljöpolitiken som tagit sig uttryck i att man nuförtiden i allt större utsträckning ingår internationella miljöavtal. Han frågar sig emellertid huruvida det är möjligt att beakta lokala variationer med ett globalt tänkesätt som grund. Natura 2000 är ett typiskt exempel på ett internationellt miljöskyddsprogram, där man enats om ett gemensamt mål, d.v.s. upprätthållandet av biodiversiteten, men där det på lokal nivå är problematiskt att tillämpa denna målsättning. Nieminen anser att det som en följd av globaliseringen inom miljöpolitiken har blivit svårare för en enskild människa att göra något för miljön. I samma takt som begreppsuppsättningen blir globalt gångbar blir den också abstrakt. Ibland för abstrakt för att kunna tillämpas på lokal nivå. När man inom naturskyddet, innan globaliseringen, satte som mål att skydda en viss art var det lätt för var och en att handla i enlighet med vad som var bäst för arten. Att, som i dag, ha som mål att upprätthålla en global biodiversitet är betydligt mer komplicerat. Hur skall man då i praktiken bete sig för att nå målet? Jag anser att det i samband med Natura 2000 har skett en konfrontation mellan det globala och det lokala. De målsättningar som är gångbara för EU i sin helhet blir abstrakta på lokal nivå, vilket gör att miljömyndigheterna har svårt att motivera ett områdes skyddsbehov. Oksanen (2001) förklarar att arter som ur biodiversitetssynpunkt är viktiga att skydda kan vara vanliga lokalt, vilket leder till att lokalbefolkningen har svårt att acceptera skyddsbeslutet. Där det globala möter det lokala uppstår här alltså en konflikt.

En annan konfrontation uppstod mellan det urbana och det rurala. Det finns skillnader mellan landsortsbefolkningen, de rurala, och stadsbefolkningen, de urbana, i vad man uppfattar som skyddsvärt. Oksanen (2001) menar att landsortsbefolkningen präglas av en antropocentrisk miljöskyddstanke medan stadsbefolkningens dito är mera biocentrisk. Antropocentrisk innebär att man skyddar miljön, för att det är till nytta för människan, medan biocentrisk innebär att naturen har ett värde som är oberoende av människan. Dessa olika utgångspunkter leder till att uppfattningarna om det skyddsvärda är mycket olika. För landsortsbefolkningen är det av största

vikt att man kan fortsätta leva som en del av naturen och använda det som naturen erbjuder. För stadsbefolkningen är det viktigaste att bevara orörd natur eftersom man inte lika direkt är beroende av naturen.

I samband med förverkligandet av Natura 2000 uppstod dessutom en konfrontation mellan s.k. vanliga människor och experter. Det språk som användes av experterna präglades av en hög vetenskaplig nivå, vilket ledde till att markägarna ofta hade svårt att delta i diskussionen. Följaktligen blev maktförhållandet ojämnt. Representanterna för vetenskapen ansåg att markägarna var fördomsfulla och tog inte tillvara den information som markägarna hade kunnat bidra med rörande sina områden. Markägarna å sin sida förhöll sig klenroget till den information som myndigheterna gav dem och ifrågasatte deras kompetens. (Oksanen 2001, M12.)

Under planeringen och implementeringen av Natura 2000 uppstod konflikter som framför allt hade med miljömyndigheternas brist på ekonomiska resurser och tid att göra. Det fanns också brister i miljömyndigheternas kommunikativa tillvägagångssätt. Markägarna kände sig negligerade och fick inte tillräcklig information. Evidenskonstruktionen var ofta bristfällig vilket ledde till att markägarna miste förtroendet för miljömyndigheternas beslut.

Finlands miljömyndigheter hade en mycket stram tidtabell då Natura 2000 nätverket skulle förverkligas. Man inledde planeringen i slutet av år 1994. I december år 1998 skickade utrikesministeriet in Finlands Natura 2000 förslag till Europeiska Unionens kommission. (<http://www.ymparisto.fi/luosuo/n2000/valmiste.htm> 3.4.2003) Natura 2000 är det största naturskyddsnätverk som någonsin gjorts i Finland (Oksanen 2001). Man hade varken tid eller ekonomiska möjligheter att kontakta alla markägare, vars områden skulle tas med i Natura 2000, personligen. I stället informerade de flesta miljöcentralerna om vilka områden som skulle ingå i Natura 2000 i lokala tidningar och genom påseenden vid kommunalhusen. (T7, Riikonen 2000). Detta gjorde att markägarna fick information om sitt område samtidigt som alla andra, vilket väckte starka reaktioner. Miljöministeriet förklarar emellertid myndigheternas tillvägagångssätt med bristen på tid och ekonomiska resurser. (Riikonen 2000.)

Riikonen (2000) tar fram brister i miljömyndigheternas sätt att planera skyddsnätverket. Innan man gav ut det första förslaget om Natura 2000 områden, hade man ingen form av kontakt med markägarna. Förslaget om Natura 2000 kom sedan som en stor överraskning för markägarna. Extrema tolkningar som gjordes av grupper som står markägarna nära ökade ytterligare oron över skyddsprogrammet.

3.4 Presentation av Rekijokidalen

Rekijokidalen är ett område på ca 1209 ha. Rekijoki är en del av Uskelanjoki som rinner från kärret Reksuo i Somero. Rekijokidalen går genom ett område med lerjord och bäcken har gröpt ur en bäckfåra som är 5-25 meter djup. Lerlagret i området är ca 30 meter tjockt och det är endast på några få ställen som bäckfåran gröpt sig ända ner till berggrunden. I byarna Häntälä och Talvisilta, vilka bildar kärnområdet i Rekijokidalen, är lerlagret ca 70 meter tjockt. Uskelanjoki är en av tre åar som på det här säregna sättet gröper sig fram genom lerjorden i vårt land. De andra åarna ligger i samma trakt. Dessa åar bildar en omgivning med en sällsynt och mycket stark geomorfologisk särprägel. Uskelanjokis bäckfåra är i ständig rörelse och det sker jordskred med jämna mellanrum. I huvudfåran har urgröpningen avstannat medan den ännu aktivt pågår i sidofårorna. Spår av jordskred finner man på många håll i Rekijokidalen. I de här områdena undergår växtligheten succession. Exempel på vanliga arter på områden där jordskred nyligen inträffat är hästhov (*Tussilago farfara*) och vitklöver (*Trifolium repens*) (Kontula m.fl. 2000). Rekijokidalen skiljer sig från sin omgivning. Området runt dalen består mestadels av platta åkrar och skogar. Rekijokidalen präglas däremot av branta bäcksidor med skogspartier och ängar i en mosaikartad sammansättning (Kontula m.fl. 2000).

Bild 1. Bilden tagen i Rekijokidalen våren 2003. De nerglidande jordmassorna är en typisk syn på bäckbranterna.

Klimatet skiljer sig också från omgivningen, det är extremare. I solens gass på sydsluttningarna värms marken upp. Ådalen är däremot kall om natten och på vintern. Klimatet gör att växtligheten på området präglas av en våraspekt. Det här betyder att många växter, t.ex. gulsippa (*Anemone ranunculoides*) och nunneört (*Corydalis*-släktet), blommar just på våren då solen värmer upp sydsluttningarna (Torkkomäki 1998, Kontula m.fl. 2000).

Bild 2. Bilden är tagen våren 2003 i Rekijokidalen. De nedglidande jordmassorna är en typisk syn i området. På bilden ser man också ängarnas igenväxning av gran.

Rekijokidalen hör till den sydboreala växtlighetszonen. Typiska arter för kustregionen, t.ex. stor nunneört (*Corydalis solida*), gulsippa (*Anemone ranunculoides*), gullviva (*Primula veris*) och vårlök (*Gagea lutea*), möts här av några nordostliga inlandsarter på gränsen av sitt utbredningsområde, t.ex. smörbollar (*Trollius europaeus*) (Torkkomäki 1998, Ikonen m.fl. 2001). Att växtlighetens artsammansättning skiljer sig från omgivningen och är ovanlig beror just på att geomorfologiska förhållandena och på den långa historien av betes- och slätterverksamhet. Den ursprungliga artsammansättningen har kompletterats med kulturbundna arter i och med att marken i området utnyttjats av människan. En del av de ursprungliga arterna har troligtvis fått ge vika för de mera dominanta kulturväxterna. Artdiversiteten har ökat som en följd av människans verksamhet i området. Människans inblandning i ådynamiken har däremot minskat florans artrikedom. Man har

t.ex. genom att ta bort jordmassor som glidit ned i bäckrännan förhindrat uppkomsten av fördämningar (Kontula m.fl. 2000). Arter som är speciellt väl lämpade för områden som tidvis täcks med vatten, t.ex. svämmossa (*Myrinia pulvinata*) har således mist en del av sina naturliga biotoper (Ulvinen m.fl. 2002). På Rekijokidalens branter återstår ca 300 ha ängar. De ängar där betesverksamheten har upphört sent har låg vegetation och en stor artrikedom. Mestadels är ängarna emellertid av igenväxande slag (Ikonen m.fl. 2001). Ikonen (2002) poängterar att igenvuxna ängar också är värdefulla eftersom många svampar och fågelarter trivs utmärkt i de boreala örtrika skogar som växer upp på en tidigare äng. Denna typ av skog hör till de prioriterade i habitatdirektivet. (Airaksinen och Karttunen 2001). Följaktligen vill man skapa en mosaik av dels aktivt bearbetade områden, dels områden som lämnas att växa igen.

Man bör observera att Rekijokidalen som begrepp är ganska nytt. I samband med markägarintervjuerna kommer det fram att begreppet började användas först i samband med Natura 2000. Begreppet konstruerades av miljömyndigheterna när man införde området som en enhetlig vårdbiotop i Natura 2000 nätverket. Innan dess hade man koncentrerat naturskyddet i Häntälä dalsänkor som utgör dalens kärnområde och som ännu idag är ett inom Rekijokidalen särskilt värdefullt kulturlandskapsområde med en lång kontinuerlig historia av traditionell markanvändning. Det är just Häntälä dalsänkor som omtalas som ett vackert och säreget område i litteraturen innan Natura 2000 tillkom. Följaktligen koncentreras den lokalt kulturella naturskyddstanken huvudsakligen till kärnområdet. Det kommer visserligen fram att man ser likheter i det övriga dalområdet med Häntälä dalsänkor, men det jag kallar det lokala kulturella naturskyddet verkar vara koncentrerat till Häntälä dalsänkor.

Efter denna presentation av naturen i Rekijokidalen fortsätter jag med att beskriva de olika formerna av miljöskyddsverksamhet som fanns i området innan Natura 2000. Detta är viktigt eftersom Natura 2000 måste ses som en del av miljövårdsverksamheten snarare än ett separat projekt. Natura 2000 nätverket skapades ju långt utgående från tidigare kunskap om biologiskt värdefulla områden, och är således en utveckling av den tidigare miljöskyddsverksamheten.

3.5 Tidigare skyddsprogram och karteringar i Rekijokidalen.

Natura 2000 i Rekijokidalen kan knappast ses som ett enskilt projekt. Speciellt Someros del av Rekijokidalen har länge varit känd för sin intressanta flora. År 1952 beskriver Lindgren (1952) områdets växtlighet och poängterar dess heterogenitet. Han anser också området vara viktigt eftersom det finns många arter på gränsen till sin utbredning där. År 1961 gjordes en pro-gradu som beskriver lundväxtligheten vid bäckbranterna i Somero. Dalens fjärilararter undersöktes samma år. Den första mera omfattande karteringen av Rekijokidalens växtlighet gjordes emellertid först år 1992. Här rörde sig forskaren främst på, från tidigare kända, värdefulla ställen (Pykälä 1992). År

1993 gjordes en kartering över de statsägda områdena i Rekijokidalen. Karteringen innefattade området flora samt i någon mån även fauna. Dalens specialitet, Lilla apollofjärilen (*Parnassius mnemosyne*), undersöktes år 1994. År 2000 gjordes en undersökning med syftet att på ett systematiskt sätt undersöka hela områdets vegetation och flora, men också att finna speciella arter och områden (Kontula m. fl. 2000). Man kan följaktligen konstatera att det finns en god grundkännedom om naturen i hela Rekijokidalen, även om vissa områden är noggrannare undersökta än andra.

År 1979 utmärktes två områden i Rekijokidalen som reserverade för naturskydd i regionalplanen, Häntälä dalsänkor och ett mindre område i Pertteli kommun. Att dessa områden reserverades som naturskyddsområden hade inga egentliga juridiska följder men är ett tecken på att man upplevde områdena som värdefulla och att det fanns en vilja att skydda dessa områden. Det var först på 90-talet som Rekijokidalen som helhet blev ”upptäckt”. Detta skedde i samband med det nationella vårdbiotopprojektet år 1993. Det var då området fick sin status som biologiskt värdefullt område (Torkkomäki 1998, Ikonen m.fl. 2001).

Detta var alltså innan Natura 2000 blev aktuellt i samband med Finlands inträde i Europeiska Unionen år 1995. Före 1990 var det främst enskilda personer och föreningar som intresserade sig för Rekijokidalens särprägel, medan miljömyndigheterna efter 90-talet ganska långt styrt forskningen. Efter att ha presenterat skyddsåtgärderna i Rekijokidalen innan Natura 2000 övergår jag till att beskriva orsakerna till att Rekijokidalen som helhet togs med i Natura 2000 nätverket.

3.6 Motiveringar för att just Rekijokidalen togs med i Natura 2000 nätverket

I samband med Natura 2000 har miljömyndigheterna kritiserats för att man infört områden i nätverket som man inte känt till tillräckligt väl. I programserien Natura 2000 som sändes i FST åren 2002 och 2003, tar redaktören Greger Grönqvist upp ett fall där ett område blivit infört i Natura 2000 som gammelskog trots att det i själva verket är nyplanterad plantskog. I en av intervjuerna med markägarna kom det också upp en viss misstro gentemot miljöministeriets beslut. Nedan är ett utdrag ur en markägarintervju (M7).

”osa naturakohteista jossa ei ole vieläkään tietoa, että millä perusteella on mikäkin [suojeltu] --
- tuntuu ettei viranomaisilla olo vieläkään tiedossa, että on vaan päätetty että se on natura-
kohde ja ne perusteet on hyvin hataralla pohjalla.”

*övers.: ”en del av natura områdena, där man ännu inte vet på vilken grund man har skyddat
vad --- det känns som om myndigheterna inte ännu vet, att man bara beslutat att det är ett
natura område och motiveringarna är mycket bristfälliga.”*

Trots denna skepsis mot Natura 2000 i allmänhet och Natura 2000 i Rekijokidalen upplever jag att man från miljömyndigheternas sida nog haft en ganska stadig grund då man motiverat skyddsbehovet i just Rekijokidalen. Det finns rikligt med karteringar i området. Dessa utsträcker sig dock i vissa fall endast till delar av området. Det faktum att området är stort med en enhetlig natur har emellertid spelat en viktig roll i motiveringen. Så här uttrycker en tjänsteman inom miljömyndigheterna (T5) det: (intervjun gjordes på svenska):

”---Rekijokidalen är ett av de största enhetliga områdena som finns här, även om det inte överallt är i väldigt gott skick; Men det är i alla fall något som kan restaureras och sådant kan det också vara i Natura---”

Rekijokidalen är landets största enhetliga vårdbiotop. På bäckbranterna finns en mosaik av kulturängar i olika skeden av igenväxning, vissa av ängarna har varit i så gott som kontinuerligt betesbruk fram till idag, medan det på andra ängar krävs omfattande restaurering för att återge ängarna sin forna prägel.

På Rekijokidalens branter finns förutom ängar områden med gammelskog, både löv- och barrträdsdominerad. Av de naturtyper som finns i Rekijokidalen är tre stycken s.k. prioriterade naturtyper. Dessa är *artrika torra friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ, barrträdsdominerad västlig taiga* samt *lövträdsdominerad västlig taiga*. Nedan finns en lista över de naturtyper som nämns i habitatdirektivet och som finns i Rekijokidalen. Procenten anger deras relativa proportion inom området. De naturtyper som är märkta med en stjärna är de prioriterade (Ikonen m.fl. 2001):

3210	Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ (Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit) 5%
3260	Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor (Vuorten alapuoliset tasankojoet, joissa on Ranunculion fluitantis ja Callitricho-Batrachium-kasvillisuutta) 1%
6270*	Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ (Fennoskandian runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt) 10%
6432	Högrötsängar (Kostea suurruohokasvillisuus) 10%
6510	Slätterängar i låglandet (Alavat niitetyt niityt) (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) 25 %
6520	Höglänta slätterängar (Vuoristojen niitetyt niityt) 1%
9010*	Barrträdsdominerad västlig taiga (Luonnontilaiset tai niiden kaltaiset kuusivaltaiset vanhat metsät) 1%
9010*	Lövträdsdominerad västlig taiga (Luonnontilaiset tai niiden kaltaiset vanhat lehtipuuvaltaiset metsät) 1%
9050	Örtrika näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ (Boreaaliset lehdot) 25%
9070	Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (Fennoskandian hakamaat ja kaskilaitumet) 5 %

Till habitatdirektivet hör också listor över arter av gemensamt intresse. Det kan gälla hotade, sårbara eller sällsynta arter eller endemiska arter som kräver särskild uppmärksamhet. Bland dessa

arter finns även speciellt prioriterade arter vilkas naturliga utbredningsområde huvudsakligen finns inom EU-området. Enligt direktivet bör medlemslandet se till att artens bevarandestatus hålls gynnsam. Detta innebär att populationen på lång sikt är stabil eller ökar. Inom Rekijokidalen lever flygekorren (*Pteromys volans*). Den hör till de prioriterade arterna i habitatdirektivet. (Airaksinen och Karttunen 2001)

Enligt fågeldirektivet är varje medlemsland skyldigt att skydda de fågelarter som nämns i direktivet. Fem av de arter som enligt fågeldirektivet bör skyddas påträffas inom Rekijokidalen. Dessa är gråspett (*Picus canus*), pärluggla (*Aegolius funereus*), spillkråka (*Dryocopus martius*), törnskata (*Lanius colluro*) och sparvuggla (*Glaucidium passerinum*) (www.ymparisto.fi/luosuo/n2000/los/0200102.htm 20.1.2003). Av dessa arter hör gråspett och törnskata, enligt Finlands klassificering av utrotningshotade arter, till klassen missgynnade (NT). Resten finns inte på Finlands lista över utrotningshotade arter. Detta betyder att trots att de inte är hotade ur finländskt perspektiv är de ovanliga inom Europeiska Unionens område.

3.7 Markanvändningen i Rekijokidalen ur ett historiskt perspektiv

Det är framför allt markanvändningen i Rekijokidalen som har givit området sin särprägel som vårdbiotop. Kontula m.fl. (2000) har utrett markanvändningen under historien i den delen av Rekijokidalen som finns inom Somero stads gränser. Som material har man använt gamla topografikartor. Markanvändningen i resten av området, d.v.s. de som finns inom kommunerna Kiikala och Pertteli, finns presenterad av Ikonen (2002). I den här undersökningen har man förutom kartor också använt förfrågningar med markägare som material.

De första bosättarna kom till södra Somero på 1300-talet. De äldsta byarna är Häntälä och Talvisilta, vilka ännu idag utgör kärnan för bosättningen. Människorna lockades till platsen av den för odling gynnsamma jordmånen samt av sitt läge, i korsningen mellan fyra urgamla vägar. (Kontula m.fl. 2000, Lehtonen 1990.)

Nedan beskriver jag markanvändningens olika skeden i Rekijokidalen och i övriga Finland från storskiftet fram till idag. Innan storskiftet odlade bönderna i byn sina åkrar tillsammans. Detta innebar att en enskild bonde inte kunde besluta om vilken odlingsmetod han ville använda på sin åkermark, utan besluten skedde gemensamt. De olika odlingsmetodernas framväxt har varit avgörande milstolpar i markanvändningens utveckling. Man kan konstatera att det under jordbrukets utveckling varit de stora jordbruken som gått i spetsen för utvecklingen. Det beror på att de haft ett större kapital och således haft möjlighet att ta i bruk nya innovationer. Mindre jordbruk har följt efter i utvecklingen med några års fördröjning. (Anttila 1974, Peltonen 1992.)

Storskiftet (1700 – 1800-talet)

I och med storskiftet, i skiftet mellan 1700- och 1800-talet, förenhetligades varje bondes spridda åkerplättar till ett enhetligt område. I och med denna förändring kunde varje bonde odla sin mark individuellt. Detta ledde till att olika odlingsmetoder lättare togs i användning.

Början av 1800-talet har kallats för jordbrukets revolution. Typiskt för jordbruksrevolutionen är att nya odlingsmetoder togs i bruk och man började bruka åkrarna på ett allt effektivare sätt. Växelbruket som odlingsmetod blev allt vanligare. Växelbruk innebär att man varierar odlingen på ett visst område mellan höstsådd, träda och vårsådd. Även koppelbruket förekom, vilket innebär att man växlar mellan att odla spannmål och hö på åkrarna. (Anttila 1974, Peltonen 1992.)

I byn Häntälä genomfördes storskiftet år 1794 och i byn Talvisilta år 1803. Vid tiden för storskiftet låg åkrarna nära byarna medan ängarna låg längre bort från bebyggelsen. Man tillämpade skiftesbruk, som delade in skiftena i höstsådd och träda. Det fanns ungefär lika stor ängsareal som åkerareal inne i byarna och huvudsakligen ängsmark utanför byarna. (Kontula m.fl. 2000, Ikonen m.fl. 2002.)

1870

1870-talet är på många sätt en tid av förändring inom jordbruket i Finland och i övriga Europa. Från mitten av 1800-talet började en snabb utveckling inom jordbruket i USA. Utvecklingen ledde till att det europeiska jordbruket blev efter i utvecklingen, på 1860-talet var spannmålsimporten större än -exporten i Finland. Europas underläge på spannmålsmarknaden ledde till att priserna rasade år 1870, vilket har kallats för spannmålskrisen. Priseraset gjorde det väldigt olönsamt att odla spannmål för försäljning. Mindre jordbruk som endast odlade spannmål för eget bruk gynnades dock av de låga priserna. Många länder i nordvästra Europa svarade på spannmålskrisen med ökad boskapsskötsel. Även i Finland märkte man en tendens av flyttning från spannmålsodling till boskapsskötsel. Den här tendensen gjorde att det behövdes mera foder och mindre spannmål. Som en följd av det här började man aktivt odla foder i allt större grad i stället för att bara bärga hö från naturängar. Man tillämpade koppelodling, vilket innebär att man alternerar höodling, spannmålsodling och träda. Koppelodlingen kom till Norden söderifrån. Inledningsvis lät man höet växa spontant efter att man avslutat spannmålsodlingen. Så småningom började man samla ihop frön, till exempel från golvet i lador, som man sedan sådde. Denna förändring har stor betydelse i minskningen av ängsarealen i Finland eftersom man inte längre bärgade hö från ängarna utan odlade höet på åkrarna. (Anttila 1974, Peltonen 1992.)

På 1870-talet var ängsarealen allra störst i området kring Rekijokidalen. Efter det, i slutet av 1800-talet, började ängsarealen snabbt att minska som en följd av att odlingstekniken utvecklades och koppelodlingen blev vanligare. Tack vare att redskapen blev effektivare blev det också lättare att

röja upp åkrar. Man ökade åkerarealen eftersom man skörde både spannmål och foder från åkrarna. Boskapen gick på den här tiden i allmänhet på bete i skogarna längre bort från byn. Största delen av de områden som inte användes till odling betades. Bäckbranterna i närheten av byarna i Rekijokidalen hörde till samma skiften som de omkringliggande åkrarna, vilket betyder att de odlades och efter skörden betades av boskapen. Längre bort från byarna användes bäckbranterna som skogsbete eller ängar. Eftersom boskapen betade och man tog hö från ängarna minskade näringsmängden där, vilket idag är utmärkande för en skyddsvärd äng. (Kontula m.fl. 2000, Ikonen 2002.)

Förutom nya odlingsmetoder utvecklades också effektivare odlingsredskap under slutet av 1800-talet. Bland annat en ny sorts plog blev allt vanligare. Denna plog var järnbeklädd och hade ett bett som skar upp jorden och vingar som vände jorden. Plogens utveckling var en förutsättning för att de nya odlingsmetoderna kunde tillämpas. Även harven utvecklades under den här tiden. (Anttila 1974.)

1990-talet

Under 1950- till 1970-talet minskade ängarnas areal allra snabbast. Ännu på 50-talet användes 80% av den studerade markytan i södra delen av Rekijokidalen, d.v.s. i kommunerna Kiikala och Pertteli, till bete. Hit hör också de skogsområden där boskapen betade. Under andra halvan av 1900-talet blev lövträds- och buskområden allt vanligare på Rekijokidalens bäckbranter. Speciellt de sydliga bäckbranterna beskogades effektivt. Granen vann också mark på lövträdens och ängarnas bekostnad. Man kan se en förändring i landskapet. Medan största delen av den skogsmark som kunde användas för odling röjts till åker har de svårtillgängliga bäckbranterna vuxit igen. Förutom den passiva igenväxten planterade en del markägare skog. (Kontula m.fl. 2000, Ikonen 2002.)

2000-talet

Idag är endast 14 % av den ursprungliga ängsarealen inom kommunerna Kiikala och Pertteli ängsmark. Landskapet ser i stort sett lika ut som det gjorde under den senare delen av 1900-talet. Trots effektiviserat jordbruk och beskogning i området finns ännu en del ängar kvar. Bäckbranterna bildar en mosaik av betes- och slåtterängar, barr- och lövskog. Ängarna betas främst av nötboskap, men får och hästar förekommer också (Kontula m.fl. 2000, Ikonen 2002.)

4. Resultat

4.1 Uppskattning och värderingen av Rekijokidalen

När myndigheterna gör ett beslut om att ett markområde skall skyddas är det av stor betydelse hur markägaren förhåller sig till området. Ser han/hon det som estetiskt, kulturellt eller biologiskt värdefullt, eller ser han/hon det som vilket som helst annat område? Enligt min uppfattning går implementeringen av ett skyddsbeslut lättare om markägaren är medveten om områdets värde och uppskattar det. Man har då lättare att förstå och acceptera skyddsbeslutet som kommer ovanifrån. Om markägaren däremot inte anser att området har något speciellt värde i jämförelse med omgivningen känns det meningslöst och orättvist att just det ifrågavarande området måste skyddas. När det gäller implementeringen av Natura 2000 är markägarens tidigare uppskattning av området av stor betydelse för förverkligandet. Jag har därför undersökt markägarnas, och i någon mån också de övriga invånarnas, värderingar av Rekijokidalen innan Natura 2000 processen inleddes. Rekijokidalen som begrepp är ganska nytt så det är oftast kärnområdet Häntälä dalsänkor som nämns som ett värdefullt område innan Natura 2000 tillkom, både i intervjuerna och i litteraturen.

En markägare (M7) som är född i Somero minns att han redan som barn upplevde att Rekijokidalen var något speciellt. I utdraget nedan talar han om hur man under hans barndom upplevde Rekijokidalens särprägel. Han minns att eleverna i skolan noterat att området var speciellt artrik då de fick i uppgift att samla in hundra olika växtarter.

”koulussa kun piti kasveja kerätä niin täällähän ei ollu mikään ongelma sitä sata kasvia kerätä erilaista, ett sehän löyty alta aikayksikön tuolta, eri kasveja, että jos vaan lähti hakemaan, ett muut tuskaili sitten että mistä löytää niin paljon erilaisia, ett täältäähän niit löyty kasveja vaikka kuinka paljon, että ett siinä mielessä se on aina ollu simmone että se on tiedostettu”

övers.: ”i skolan när man skulle samla växter, så här var det ju inget problem att hitta de där hundra olika växterna, de hittade man hur snabbt som helst, olika växter, om man bara gick och letade, de andra hade stor möda, var skall man hitta så många olika, här fanns ju hur mycket som helst, att på det sättet har man varit medveten om det”

Han minns också att han som barn brukade ströva omkring på bäckbranterna med sina vänner och att området på det sättet känns som en viktig del av barndomen.

”lapsena niin kierrettiin kyllä näitä notkoja ja vaeltiin siellä, että kyllä se on ollut semmoinen osa sitä lapsuutta”

övers.: ”som barn rörde vi oss nog i de här dalsänkorna och vandrade så det har nog varit en del av barndomen”

En annan markägare (M8) menar också att han i sin barndom upplevde och njöt av områdets speciella drag.

”Joo, kyll se on aina kokenut ja huomannut että se on erilaista, siitä on nauttinut---”

övers.: ”ja, nog har man alltid upplevt och märkt att det är annorlunda, man har njutit---

Man har emotionella förankringar till området, speciellt de som vuxit upp där.

När Rekijokidalen konstaterades vara en värdefull vårdbiotop i samband med miljöministeriets landskapsprojekt introduceras ett för lokalbefolkningen troligtvis nytt biologiskt fackbegrepp. Begreppet vårdbiotop, kopplas samman med de tidigare positiva meningsbetydelserna gentemot Rekijokidalen. Torkkomäki (1998) menar att lokalbefolkningens uppskattning av området bekräftades i och med att man på nationell nivå fastslog områdets betydelse; området fick då en formell status.

Man måste komma ihåg att värderingen av omgivningen och initiativet till skyddsverksamheten knappast uppstår spontant inom den lokala gemenskapen. Det uppstår ofta som en följd av att landskapet av en yttre iakttagare uppfattas som vackert eller på annat sätt värdefullt. Den yttre uppskattningen får lokalbefolkningen att inse sin livsmiljös värde. Som en följd av en yttre uppskattning växer viljan att ta vara på det värdefulla i lokalmiljön. Kaj Linnilä och Kaari Utrio (1982) skriver i sin bok *Somero – viljan maa* om traktens värden. I boken berättas det om områdets säregna växtlighet och frodiga natur.

”Uskelanjoen latvavedet, Rekijoki ja siihen yhtyvät Häntälänoja ja Aitaniitunoja ovat puhkoneet paksuun savimassaan kiehtovan uoman --- Kasvustoltaan poikkeava ja rehevä syväne vangitsee katseen ja hidastaa kulun jokseenkin laajalla alueella lounaisessa osassa kuntaa.”

Övers: ”Uskelanjokis sidofärör, Rekijoki samt Häntälänoja och Aitaniitunoja har gröpt en fascinerande ränna i det tjocka lerlagret --- Fördjupningens frodighet och säregna växtlighet fångar blicken och får en att stanna till på ett ganska utbrett område i den sydvästra delen av kommunen.”

I texten används smickrande adjektiv som *fascinerande* och man talar om att växtligheten *fångar blicken*. Detta utdrag är således ett bra exempel på yttre uppskattning av Rekijokidalen. Det har skrivits flera andra smickrande böcker om området, t.ex. *Häntälän Notkot* av Matti Torkkomäki (1998) och *Uskelan joki* av Lasse Kylänpää (2002).

I en av markägarintervjuerna (M11) framkommer att markägaren inte ansåg att Rekijokidalen var något speciellt innan utomstående personer poängterade det för honom. Visserligen tyckte han att det är ett vackert område, men det var först när han fick besök av personer från en annan ort och dessa uttryckte sin beundran som han insåg områdets särskilda värde. Detta bekräftar tanken om att lokal uppskattning skapas som följd av yttre beundran.

Eftersom man alltså i någon mån var medveten om områdets värde redan innan Natura 2000 blev aktuellt i Rekijokidalen undvek man många av de konflikter som uppstått i andra områden i Finland i samband med Natura 2000 implementeringen. Invånarna och speciellt markägarna var vana vid att se markområdenas värde utgående från andra kriterier än de purt produktionsekonomiska, de vände sig alltså vid att det finns andra värden än de man får av att till exempel avverka och sälja virke.

4.2 Markägarnas roll i upprätthållandet av naturtyperna, enligt Rekijokilaakson luonnonhoidon suunnitelmat. (Skötselplaner för naturvården i Rekijokidalen)

År 2001 gavs det ut en publikation, Rekijokilaakson luonnonhoidon suunnitelmat (Skötselplaner för naturvården i Rekijokidalen) (Ikonen m.fl. 2001). Publikationen beställdes av Somero stad och gjordes av Sydvästra Finlands miljöcentral. Även andra parter deltog i förverkligandet av arbetet som resulterade i publikationen. Man delade ut den färdiga publikationen till alla jordbrukare i området i hopp om att den, tillsammans med besök på gårdarna och personlig rådgivning, skulle sporra dem att aktivt söka ekonomiskt stöd och delta i skötselprojekt. När skötselplanen gjordes önskade man att den skulle kunna fungera som ett stöd för jordbrukaren när han/hon planerar skötseln för området. Eftersom man gjorde rekommendationer enskilt för varje gård ville man göra rekommendationerna realistiska och lätta att förverkliga.

Texten präglas av stark uppmuntran och jordbrukarnas roll poängteras av författarna. Man vill förmedla att jordbrukarna själva rör över sina områden och att miljömyndigheterna bidrar med råd och stöd. Man poängterar dessutom att meningen med publikationen är att jordbrukarna skall kunna ha konkret nytta av den när det ansöker om finansiella stöd. Principerna för ängsskötsel beskrivs i 17 punkter på ett handboksaktigt vis. Man beskriver konkret hur jordbrukarna på bästa möjliga sätt kan sköta sin jord med tanke på naturtyperna och arterna som finns i området. Nedan ett utdrag ur publikationen.

”Den bästa tidpunkten för slåtter av ängarna är efter att blommorna blommat och satt frö – i medlet av juli till början av augusti. På de ängar som skall grundrestaureras måste man slå ängen redan i slutet av juni. I mån om resurser kan slåtern och insamlingen av höet upprepas om en månad. På det här sättet avlägsnar man effektivt näringsämnen som under årens lopp samlats i jorden. Med tanke på insekterna är det fördelaktigast att varje år lämna till exempel en fjärdedel av ängen oslagen. Området som lämnas oslaget varierar från år till år, vilket innebär att varje fjärdedel av ängen förblir oslagen vart fjärde år. I skötselplanen finns både ängar som endast delvis skall slås och små ängar som slås helt och hållet. Man kan öka effekten av slåtern genom att låta boskapen beta efter att ängen slagits. Det hö man slagit avlägsnas alltid noggrant från ängen. I det fall att det inte är möjligt att forsla bort det slagna höet, bränns det på en plats där växtligheten är fattig. En lie som skär av stråna är det bästa redskapet då man slår en äng. Det går också bra att använda maskiner med bett som skär av stråna. Bett som krossar stråna lämpar sig endast då man avlägsnar oönskade växtarter. (nässla, hundfloka, mjölkört och hallon)”

Som man kan läsa i utdraget uttrycker man klart och tydligt vilket som är det bästa sättet att sköta naturtypen i fråga. Det är dock inte frågan om ett antingen eller tänkande eftersom man ger jordbrukaren alternativa sätt att sköta marken, beroende på hur mycket resurser man har. I stället för att ställa krav framhäver man att områdena kan skötas på olika sätt beroende på resurser. I ett skilt stycke behandlar man utgifterna för skötseln och hur man organiserar den i praktiken.

Publikationen är ett exempel på ett möte mellan lekmannen och vetenskapen; representanter för miljömyndigheterna har författat publikationen som delas ut åt markägarna. Miljömyndigheterna förmedlar i publikationen den uppfattning de har av hur vårdbiotoperna skall skötas och således den biologiska mångfalden upprätthållas på det effektivaste sättet. Samtidigt klargör man i publikationen att markägarnas roll är central. Att de typiska dragen för vetenskapen som traditionellt har lett till konflikter (se till exempel Oksanen 2001) inte är särskilt tydliga i publikationen beror på att den är författad på ett mycket konkret sätt. Man behandlar snarare konkreta åtgärder än globala målsättningar.

Det vetenskapliga kommer visserligen fram i och med att man presenterar kraven som lagstiftningen ställer för beviljande av finansiella stöd, främst jordbrukets specialmiljöstöd. Det krävs till exempel att markägaren gör en plan för skötseln av området, sköter det enligt anvisningarna och dokumenterar vad han/hon gör. Det typiskt vetenskapliga är standardiseringen. Samma information krävs och samma observationer skall göras i alla områden. Detta hänger ihop med att samma bestämmelser skall kunna tillämpas på många olika lokala områden.

4.3 Lokalt kulturellt naturskydd – regionalt drivet naturskydd

I mitt arbete har jag upplevt två olika naturskyddskulturer. Jag kallar dessa skyddskulturer för *lokalt kulturellt naturskydd* och *regionalt drivet naturskydd*. Det lokala kulturella naturskyddet uppstår bland lokalbefolkningen medan det regionalt styrda naturskyddet pådrivs från en högre spatial nivå. Under implementeringen av Natura 2000 möttes dessa två kulturer. Nedan beskriver jag dessa två skyddskulturers typiska drag och förklarar deras förhållande till varandra.

Typiskt för det lokalt kulturella naturskyddet är att det har utvecklats under en lång tid och i samverkan mellan de olika parterna på det lokala planet. Man kan tala om en kulturell evolution. Tiden spelar en väsentlig roll då det inom en lokal gemenskap växer fram ett skyddstänkande och en skötselverksamhet. Skötselverksamhetens form växer fram från en kulturhistorisk stomme. Här beaktas inte enbart områdets biologiska värde och biologiska motiveringar för att området bör skyddas. Sociala och ekonomiska aspekter integreras och växer samman till en dynamisk

skyddskultur. Fördelen med ett lokalt kulturellt naturskydd är att det är välanpassat till den lokala omgivningen. Här sker naturskyddet på frivillig basis. Således känner sig markägarna inte hotade av någon yttre kraft som besluter om deras områden. Ur ett antropocentriskt synsätt är detta skyddsförfarande det bästa eftersom människan här beaktas som en del av naturen och skyddet förverkligas på människans villkor. Djupekologer, som anser att naturen har ett inre värde oberoende av människan, kan däremot hävda att det är omöjligt att garantera en tillräcklig skyddsnivå om skyddet sker på människornas villkor.

Typiskt för det regionalt styrda naturskyddet är att reglerna bestäms på myndighetsnivå och sedan tillämpas av en regional verkställande instans. Regler och direktiv fastslås på ett allmänt plan som sedan tillämpas på lokal nivå. Här är det olika skedena i förverkligandet av naturskyddet indelat i nivåer som är strikt skilda från varandra. Till exempel har de regionala miljöcentralerna i uppgift att förverkliga de skyddsprogram som kommer från miljöministeriet. Miljöministeriet i sin tur följer de direktiv som kommer från Europeiska Unionen. Det här betyder att naturskyddet inte kan formas efter lokala förhållanden utan genomförs med byråkratins kraft. De tjänstemän som står i kontakt med markägarna är inte ansvariga för skyddsprogrammet utan har endast i uppgift att se till att vissa uppsatta mål nås. Det egentliga ansvaret för skyddsprogrammets utformning finns långt från den lokala miljön. Detta innebär att helheten inte är dynamisk och att de personer som i slutändan påverkas av programmet, inte har någon egentlig möjlighet att påverka dess utformning. Djupekologer kan tänkas stöda detta skyddssätt eftersom det skapar ett skyddsprogram främst utgående från biologiska värden, medan sociala och ekonomiska problem skall lösas på annat håll. Det antropocentriska synsättet kan däremot tänkas kritisera det här skyddssättet eftersom den enskilda människan vars vardag skyddsplanen påverkar har en mycket begränsad möjlighet att påverka skyddsplanen.

I delar av Rekijokidalen fanns det innan Natura 2000 blev aktuellt ett fungerande landskapsskydd. Landskapsskyddet hade vuxit fram på basen av en lokal uppskattning sträckande sig långt bakåt i tiden. År 1952 skriver Leo Lindgren i sin artikel *Somero - kasvimaantieteellinen rajapitäjä* att det inte publicerats forskningsresultat över växtligheten i Somero, men att det finns undantagsvis mycket nedtecknade observationer som har insamlats bland annat av det naturhistoriska sällskapet vid samskolan i Somero (Lindgren 1952). Detta konstaterande är ett exempel på hur betydelsen av lokalbefolkningens egna naturintresse. Tack vare den lokala naturtraditionen finns det uppgifter om området redan innan man på regional och nationell nivå upptäckt områdets särprägel.

I Torkkomäkis bok *Häntälän notkot* framkommer att medlemmarna i invånarföreningen Lounais-Someron kyläyhdistys tog initiativ till att undersöka ådalens tillstånd vid Häntälä dalsänkor och möjligheterna till ökad betes användning. Man ansökte om finansiering och startade ett

kulturlandskapsprojekt i området. Idag är ådalen således en av de mångsidigast undersökta vårdbiotoperna i Finland (Torkkomäki 1989); detta långt tack vare lokalinvånarnas uppskattning av området och deras initiativ.

Ett miljövårdssamarbete upprättades på lokal nivå, som en följd av den nationella kulturlandskapsinventeringen. Lokalbefolkningen hade en jämställd roll i samarbetet och man beaktade det befintliga lokala naturskyddet. En av markägarna berättar om markägarnas samarbete i byarna Häntälä och Talvisilta. Han berättar om vårdbiotopprojektet som startade år 1994. Miljömyndigheterna tog kontakt och frågade om det fanns intresse för ett sådant här projekt. Redan då sattes det upp som villkor för projektet att man först skulle sammankalla områdets invånare till ett informationstillfälle. Till informationstillfället bjöd man in representanter för myndigheterna som informerade om projektet. Markägaren berättar att man inte gick ut med information om projektet i pressen innan detta informationstillfälle hade hållits. En annan markägare som har sin mark ca 20 km från Häntälä dalsänkor menar däremot att det nog inte fanns någon gemensam naturskyddskultur i den delen av Rekijokidalen innan Natura 2000. Han berättar att var och en ensam skötte sin gård som han eller hon ansåg lämpligt.

Det var alltså ett fungerande *lokalt kulturellt naturskydd* som vuxit fram under en lång tid som en samverkan mellan markägarna och de deltagande myndighetsinstanserna. Jag upplever att det uppstod en irritation bland markägarna när de fick veta att Natura 2000 nätverket skulle inkludera Rekijokidalen. Ett fungerande skyddssystem skulle plötsligt ersättas av ett annat som kom utifrån. Det *lokala kulturella naturskyddet* skulle alltså ersättas av en s.k. *regionalt driven skötselplan*.

4.4 Kontakten mellan miljömyndigheterna och markägarna

För att undvika konflikter är det alltid viktigt att ta med alla parter redan under planeringsskedet. Även om man inte kan beakta allas åsikter och forma beslutet så att alla är nöjda på alla punkter är det viktigt med deltagande. Ju tidigare man tar med den breda skalan av åsikter, desto större är sannolikheten att man når ett resultat som alla kan acceptera. Nedan berättar jag om kontakten mellan miljömyndigheterna och markägarna i samband med planeringen och förverkligandet av Natura 2000 i Rekijokidalen samt hur markägarna upplevde interaktionen.

Innan miljöministeriet den 7.4.1997 publicerade det första Natura 2000 förslaget hade man inte tagit någon kontakt med markägarna. Även efter att man beslutat om Finlands förslag på områden som skulle införas i Natura 2000 nätverket var informationsflödet mycket ensidigt. Genom att använda sig av ett enkelriktat informationsflöde gjorde man markägarna underställda förvaltningen. Miljömyndigheterna informerade om Natura 2000, det fanns ingen egentlig interaktion mellan myndigheter och markägare (Riikonen 2000). Detta framkommer tydligt i intervjuerna med

markägarna. Flera av markägarna menar att det kom som en stor överraskning när de fick höra om förslaget om de områden som skulle införas i Natura 2000. Man hade utan att kontakta markägarna beslutat vilka områden som skulle tas med och vilka områden som kunde lämnas utanför nätverket. (M11, M12.)

Flera av markägarna menar också att de gärna skulle ha sett att man från miljömyndigheternas håll tagit kontakt med varje markägare personligen (M11). Man hade gärna diskuterat sina egna marker och motivationerna till att de skulle ingå i skydds nätverket.

Miljömyndigheterna satsade mycket på att informera om Natura 2000 i medierna. Man använde sig av de allmänna medierna, inklusive tv, radio och de nationella tidningarna. Dessutom informerade man i tidningar som ligger nära markägarnas intressen, till exempel *Maaseudun Tulevaisuus* (Riikonen 2000). Ändå kommer det fram bland markägarna i Rekijokidalen att man tyckte att det rådde brist på information. Man hade en känsla av att inte ens miljöcentralen visste exakt vad Natura 2000 i praktiken skulle innebära för markägarna (M7). Det kommer också fram att man, om man ville ha information, måste vara beredd att skaffa den själv.

När man publicerat förslaget om vilka områden som skulle tas med i Natura 2000 övergick man till ett dubbelriktat informationsflöde. Man tog emot markägarnas besvär angående förslaget. Enligt Riikonen (2000) innebär ett dubbelriktat informationsflöde emellertid inte att de berörda kan påverka.

Av intervjuerna framgår att det finns en frustration över att man inte fått vara med i planeringen. Följaktligen blir det en självklarhet att man besvärar sig över förslaget. Eventuellt gör man besväret för att protestera mot det ”färdigtuggade” programmet. Besväret som görs över skyddsprogrammet kan i själva verket ses som markägarnas reaktion på att de upplever att de inte fick delta i planeringen i tillräcklig grad.

Det framkommer under intervjuerna att markägarna upplevde att miljömyndigheterna inte informerade tillräckligt detaljerat och att det förekom onödigt hemlighetsmakeri. Miljömyndigheterna menar enligt Riikonen (2000) att det faktum att man inte hade möjlighet att kontakta alla markägare personligen berodde på bristen på finansiella resurser och tid. Att det förekommer uppfattningar om hemlighetsmakeri hos miljömyndigheterna kan bero på att miljömyndigheterna inte gav ut information om vissa skyddsobjekt eftersom man var rädd för att de skulle förstöras. I de fall där markägaren själv kontaktade miljömyndigheterna fick han/hon emellertid reda på vilka skyddsvärda arter och naturtyper som förekommer på hans/hennes mark (Riikonen 2000).

Sydvästra Finlands miljöcentral arrangerade ett informationstillfälle om Natura 2000 i Salo dit alla intresserade var välkomna. Detta gjorde man för att ge traktens markägare möjlighet att själva träffa representanter för miljömyndigheterna och ställa frågor angående verkningarna av Natura 2000 på hans/hennes mark. Bland de intervjuade markägarna finns det delade åsikter om informationstillfället. En markägare menar att man hade möjlighet att fråga och att man fick tillfredsställande svar på de frågor man ställde. En annan menar dock att det var svårt för en person som inte var insatt i Natura 2000 att få någonting ut av mötet. Man gav samma information som markägarna hade fått tidigare och rörde sig på ett allmänt plan angående skyddsprogrammet. Man kan således anta att det berodde på markägarens egna initiativ om han/hon fick den information han/hon behövde.

Riikonen (2000) konstaterar att den information som markägarna fick av miljömyndigheterna var för abstrakt och saknade konkreta förklaringar. Detta innebar att det uppstod en rädsla och en känsla av osäkerhet bland markägarna. I och med att begreppen som används när man beskriver målsättningen för Natura 2000 kan tolkas på olika sätt, är det svårt att få en uppfattning om vad ett program som detta innebär i praktiken på lokal nivå. Detta kan delvis förklara rädslan som uppstod bland markägarna.

MTK (centralförbundet för de finska lantbruksproducenterna) ställde sig starkt emot Natura 2000. Man informerade om skyddsprogrammet bland annat via sitt språkrör *Maaseudun Tulevaisuus*. Även om man kom med många bra synpunkter, konkurrerade den information som MTK gav ut med den som kom från miljömyndigheterna. Följaktligen hade markägarna ibland nåtts av informationen från MTK innan de fick information från miljömyndigheterna och det fanns en rädsla och skepsis gentemot Natura 2000 som miljömyndigheterna måste övervinna. Det kommer fram i markägarintervjuerna att markägarna uppskattar det stöd som de fått under Natura 2000 processen. En annan åsikt som kommer fram är just den att MTK var en av orsakerna till att det uppstod en sådan rädsla för Natura 2000. Markägaren menar att man kunde ha förhållit sig mera sansat till Natura 2000 i stället för att gå ut i medierna med hätsk kritik.

4.5 Utnyttjandet av den lokala kunskapen och kunskapens betydelse

Kunskap, olika sorts kunskap och fördelningen av kunskap har spelat en viktig roll under implementeringen av Natura 2000 i Rekijokidalen. Ofta betyder kunskap makt. Markägarna har ofta känt att de inte haft tillräcklig kunskap och man har ställt sig skeptisk gentemot den kunskap som presenterats av miljömyndigheterna. Men miljömyndigheterna har i viss mån också förhållit sig nonchalant till den kunskap som funnits på lokal nivå. Nedan beskriver jag skillnaden mellan myndigheternas kunskap och markägarnas kunskap samt kunskapens betydelse för samspelet

mellan dessa parter. Jag illustrerar också vikten av att utnyttja de kunskapsresurser som finns hos lokalbefolkningen.

När man behandlar kunskap är det vanligt att man skiljer åt den kunskap som finns bland representanter för vetenskapen, i det här fallet miljömyndigheterna och lekmannakunskapen som i det här fallet finns hos markägarna (se bl.a. Wynne 1996, Peuhkuri 2000). Den vetenskapliga kunskapen insamlas på ett systematiskt sätt med vetenskapligt etablerade metoder. Fördelen med den vetenskapliga kunskapen är att den är systematisk och jämförbar med annan kunskap av samma slag. Svagheten hos den vetenskapliga kunskapen är enligt Peuhkuri (2000) dock att det ofta saknas en helhetsbild och att kunskapen är insamlad under en förhållandevis kort tid. Den vetenskapliga kunskapen har också en tendens att se sig som rationell och alltomfattande.

Typiskt för lekmannakunskapen är att den baserar sig på praktisk erfarenhet. Hyndman (1994) poängterar lekmannakunskapens betydelse eftersom den grundar sig på erfarenheter som inte finns någon annanstans. Lekmannakunskapen innehåller ett långt tidsperspektiv, kunskapen kan ha ärvts från tidigare generationer. Detta gör att lekmannakunskapen kan beakta fluktuationer som sträcker sig över långa tidsperioder, i motsats till den vetenskapliga kunskapen som ofta kritiserats för att göra övertolkningar och dra förhastade slutsatser (Peuhkuri 2000). Lekmannakunskapen baserar sig på noggranna och detaljerade iakttagelser av en närmiljö (Hyndman 1994), vilket systematiska och omfattande undersökningar knappast har möjlighet att göra. Lekmannakunskapen saknar emellertid den vetenskapliga kunskapens jämförbarhet.

Det finns alltså stora skillnader mellan lekmannakunskapen och den vetenskapliga kunskapen. Båda har sin styrka och svaghet. Peuhkuri menar att de två olika kunskapsformerna representerar två kulturellt olika sätt att insamla kunskap på och att det således är frågan om två olika kunskapssfärer. Det vore viktigt för dessa två kunskapssfärer att finna en koppling. Om man kunde kombinera sfärerna så skulle missförstånden minska och arbetet flyta mera dynamiskt. Det finns det en barriär mellan sfärerna som bland annat beror på de kulturellt olika sätten att insamla och använda kunskap.

Den vetenskapliga kunskapen har traditionellt en starkare roll inom miljöpolitiken. Detta beror på att en globalisering har skett inom miljöpolitiken samtidigt som miljöproblemen utvecklats i samma riktning. Peuhkuri (2002) menar att den vetenskapliga kunskapens universalitet framhävs då man söker betydelser och tolkningar som inte är knutna till platsen. Natura 2000 är ett gott exempel på ett program där man strävar efter ett mål som inte har en direkt lokal anknytning utan är gemensamt för ett stort område, nämligen Europeiska Unionen. Även Wynne (1996) har konstaterat att miljörörelsen är starkt dominerad av den vetenskapliga kunskapen och dess

vokabulär. Wynne kritiserar det faktum att man inom vetenskapen inte uppskattat den erfarenhetsbaserade kunskapen som funnits på det lokala planet. Denna sorts kunskap har traditionellt setts som irrationell och subjektiv.

Hyndman (1994) skriver om sambandet mellan kulturell och biologisk diversitet. Han tar upp vikten av att utnyttja den kunskap som finns bland den *infödda befolkningen* när man strävar efter att bevara den biologiska diversiteten. Han talar om begreppet infödd befolkning som i viss mån skiljer sig från lokalbefolkning i och med att infödd syftar på en lång bakgrund i området medan ordet lokalbefolkning inte nödvändigtvis behöver förutsätta att det är frågan om personer som bott i området länge. Hyndman menar att biologisk diversitet förutsätter kulturell diversitet, man måste alltså ge den infödda befolkningen möjligheter att själv rå om sina områden och på det sättet se till att de lokala traditionerna bevaras. Lokal tradition har utvecklats under en lång tid och dit hör också en lång tradition av hushållning med naturresurser. Således gynnas biologisk mångfald av kulturell mångfald.

Under intervjuerna framkom det att uppfattningen om utbytet av kunskap om området mellan miljömyndigheterna och markägarna är mycket varierande. Markägare har rört sig i området tillsammans med representanter för miljömyndigheterna. Dessa representanter har främst varit personer som gjort biologiska karteringar i området. Representanterna för miljömyndigheterna har också diskuterat med markägarna om de skyddsobjekt som finns på deras områden och olika skyddsåtgärder. En markägare (M7) uttrycker sig så här:

”kyllä heidän kanssa on keskusteltu ja muun muassa katsettu alueita että niistä kannattaa ehkä kartoituksia tehdä ja tutkia ja kyllä tässä on niinkuin senkaltaista yhteistyötä ollut tutkijoiden kanssa että siinä hyvin paljon, että mutta että se on nimenomaan tullut että siinähan tosiaan että naturalle ei ole tällä alueella ollut mitään sen kaltaista että jos se olisi pelkän naturan varassa niin epäilen että meillä ei olisi yhtään mitään siinä mielessä tällä hetkellä---”

övers.: ” nog har det diskuterats och bland annat tittats på områdena att de här lönar det sig att kartera och undersöka och nog hard et funnits ett sådant samarbete med forskarna att det mycket har, men att det har just varit, att natura har inte haft något av det slaget, hade det endast varit upp till natura så misstänker jag att vi inte hade haft någonting för tillfället--- ”

Han (M7) talar om ett aktivt samarbete och kunskapsutbyte mellan markägarna och miljömyndigheterna. Han framhåller dock att det är mycket tack vare att man hade ett fungerande samarbete innan Natura 2000 blev aktuellt som det fungerade så bra. Han antar att man nog inte hade haft ett likadant samarbete om det enbart hade varit frågan om Natura 2000. Denna markägare äger mark i den delen av Rekijokidalen som varit skyddad redan innan Natura 2000. Han menar att miljömyndigheterna oftast först har tagit kontakt med honom och sedan utgående från hans uppfattning gått vidare i processen. Likaså kommer det fram i en annan av intervjuerna att man anser att miljömyndigheterna tagit kontakt och visat intresse för markägarnas kunskap om området.

Ofta framhåller markägarna att de har tillfrågats först när områdena redan tagits med i Natura 2000 nätverket, inte under planeringen. Först när det blev dags att planera de konkreta åtgärderna för området talade miljömyndigheterna med markägarna.

”no tämä (nimi) kyseli kyllä aika perusteellisesti alueesta ja tuota tämän natura-homman jälkeen siinä yhteydessä ---”

övers.: nå, den här (namn) frågade ganska utförligt om området och efter den här natura-processen, i samband med det ---”

Markägaren (M11) förklarar här att representanten för miljömyndigheterna diskuterat området och bätt markägaren om information om området. Av intervjuerna framkom också att det fanns markägare (M12) som inte hade något som helst intresse av att diskutera med miljömyndigheterna.

”ei mua kiinnsta tuollainen kauheasti, en minä ole kyllä luonnonsuojelioiden kanssa ole ollut paljon tekemisissä”

övers.: ”jag är inte så värst intresserad av sånt där, jag har nog inte haft så mycket att göra med naturskyddare”

Här menar markägaren (M12) att han inte varit i kontakt med representanter för miljömyndigheter. Det framkommer dock att han inte heller har det minsta intresse av något samarbete. Denna brist på intresse bör ses i ljuset av denna markägares allmänna syn på miljövård. Han hade en mycket stereotyp bild av personer som jobbar med miljöfrågor. Han ansåg att de är personer som bor i staden och inte har någon kännedom om livet på landsbygden. Dessutom kom det fram under intervjuerna att han i många hänseenden hyste fientliga känslor mot miljömyndigheterna.

Sammanfattningsvis kan man säga att uppfattningarna om utnyttjandet av lokal kunskap var mycket varierande bland markägarna. Vissa markägare upplevde att de hade ett aktivt samarbete med miljömyndigheterna medan andra varken hade eller var intresserade av någon kontakt med miljömyndigheterna. Bland de markägare jag intervjuade var det tydligt att de markägare som ställer sig positivt till miljövård upplevde att de hade haft mera kontakt med miljömyndigheterna än de markägare som hade en negativ inställning till miljövård.

I enlighet med vad Hyndman (1994) påminde om, att det är viktigt att bevara biologisk diversitet genom att bevara den kulturella diversiteten, sporrar Natura 2000 genom indirekta finansiella stöd, lokalbefolkningen att bevara den traditionella markanvändningskulturen.

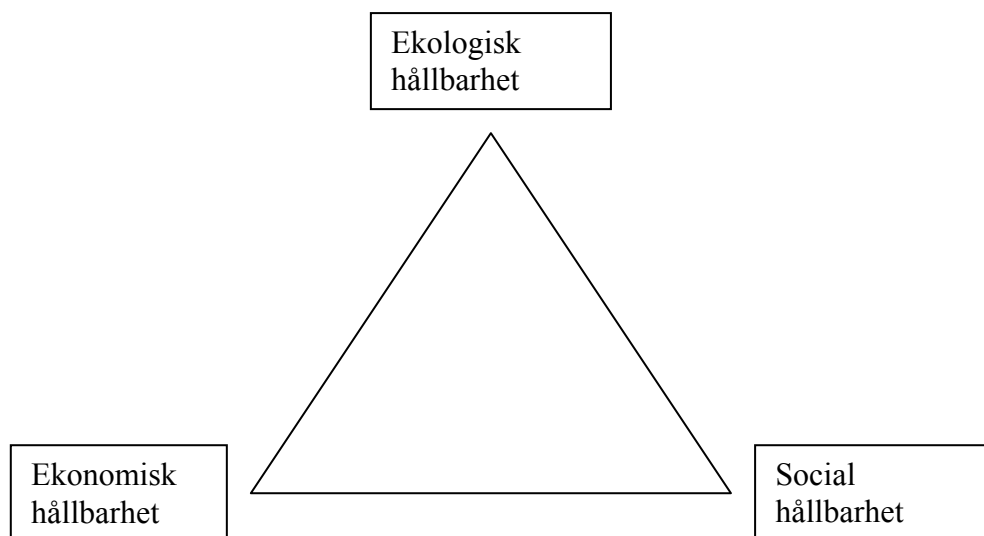
Utbyte av vetenskaplig kunskap och lekmannakunskap har skett. Det framkommer emellertid av intervjuerna att det ofta har krävts initiativ av markägarna för att få del av den vetenskapliga kunskapen. Dessutom kan man urskilja ett missnöje över att markägarna tagits med i

kunskapsutbytet först i det skedet då Natura 2000 programmet skulle förverkligas. Under planeringsskedet och då områdena, som skulle ingå i skyddsnätverket, valdes ut tillämpades endast den vetenskapliga kunskapen.

4.6 Hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling härstammar från Brundtland-kommissionens rapport från år 1987, *Our Common Future* (utgåva från år 1988 på finska med titeln *Yhteinen tulevaisuutemme*). Utgångspunkten för begreppet är att man vill trygga levnadsförutsättningarna för varje människa, oberoende av var på jordklotet hon bor. Det speciella med begreppet är att det också lägger vikt på jämlikheten i ett framtidsperspektiv. Genom hållbar utveckling vill man se till att varje människa har lika levnadsförutsättningar också oberoende om hon tillhör dagens generation eller en framtida generation. (Yhteinen tulevaisuutemme 1988.)

Ofta när man behandlar begreppet hållbar utveckling poängteras ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Begreppet innefattar emellertid en tredje aspekt, nämligen social hållbarhet. Hållbar utveckling kan ses som en triangel där de tre aspekterna, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet, balanseras jämnt.

Se till exempel Rannikko (1997)

Ekologisk hållbarhet innebär en utveckling som är i harmoni med de ekologiska processerna. Utvecklingen tär inte på den biologiska mångfalden eller naturresurserna. Ekonomisk hållbarhet innebär att utvecklingen är ekonomiskt effektiv och konkurrenskraftig. Den beaktar också framtida

generationers behov. Social hållbarhet innebär att utvecklingen förstärker människans möjlighet att påverka sitt eget liv och ser till att de resultat som nås fördelas jämnt och rättvist. Rannikko (1997) tar förutom dessa tre aspekter upp en fjärde, kulturell hållbarhet. Han definierar den som en utveckling i harmoni med den kulturella uppfattningen som finns bland de berörda människorna. Man kan emellertid behandla kulturell hållbarhet som en del av social hållbarhet. (Rannikko 1997.)

Natura 2000 har en stark anknytning till begreppet hållbar utveckling eftersom båda representerar en internationell strävan efter bevarad biodiversitet. Både habitatdirektivet och deklarationen om en strävan mot hållbar utveckling fastslogs under konferensen för miljö och utveckling i Rio de Janeiro år 1992. I presentationen av Natura 2000 framkommer att det är meningen att man för att uppfylla habitatdirektivet skall ”integrera mänsklig verksamhet med hållbar utveckling” (<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/brochure-sv.pdf>, 10.7.2003). Detta innebär att den mänskliga verksamheten skall utvecklas utgående från de tre aspekterna som hållbar utveckling står för.

Den biologiska aspekten har givetvis haft en central roll i förverkligandet av Natura 2000 i Rekijokidalen, eftersom det centrala målet med naturskyddsprogrammet är av biologisk natur. Genom att ta med värdefulla områden i nätverket, får dessa speciell uppmärksamhet och man ser till att de biologiska värdena bevaras.

Den ekonomiska hållbarheten har man beaktat genom att staten betalar ersättning och stöd för de kostnader och uteblivna inkomster som markägaren upplever som en följd av Natura 2000. Det vanligaste stödet i Rekijokidalen är jordbrukets specialmiljöstöd för upprätthållande av vårdbiotoper. Under markägarintervjuerna diskuterar vi stödets betydelse för gårdens ekonomi. Det kommer fram att speciellt markägare med stora områden i Natura 2000 nätverket upplever stöden som en viktig inkomstkälla. En av markägarna (M11) uttrycker sig så här:

”--- mitä minulla on hiehakasvatusta niin sillä on kyllä ihan merkitys, että, itseasiassa todennäköisesti jos näitä tukia ei olisi niin minä olisin lopettanut tämän toiminnan jo, tämän karjanpidon ja laiduntamisen ja sen takia minä tietysti toivoisin että ne tuet olisivat hyvät koska kyllä ne ihan ratkaisee tämän, että sitä jaksaa ja viitsii tehdä.”

övers.: ”--- vad jag har kviguppfödning, så där är det nog viktigt, att, i själva verket skulle jag sannolikt ha lagt ner den här verksamheten om de här stöden inte funnits, den här boskapsskötseln och betesverksamheten och därför önskar jag så klart att stöden vore bra, för de avgör nog det, att man orkar och ids.”

Det kommer fram att Natura 2000 nätverket på en del gårdar har förändrat gårdens verksamhet. I stället för att få sin inkomst från jordbruket som tidigare, har man övergått till att sköta

vårdbiotopen med betesverksamhet och således få en stor del av sin inkomst i form av stöd. Så här uttrycker sig en markägare (M8):

”--- kyllä ne notkoalueet tekee sen [tukien merkityksen] aika suureksi, minulla kun onkin sen verran että se vaikuttaa aika paljon --- kesäaikaan tietysti kyllä se teettääkin paljon työtä mutta kyllä se sitten taas on semmoista että siinä on sitten taas vapaampaa että se työ vähän niinkuin muuttuu niin että sitten kävellään tuolla ulkona ja tuolla notkoissa kesäaikaan ja että ei tarvitse sitä hommaa tässä tehdä kun eläimet on siellä”

övers.: ”--- nog gör dalsänkorna den [stödet's betydelse] ganska stor, jag som dessutom har så mycket att det inverkar ganska mycket --- på sommaren orsakar det förstås mycket arbete men nog är det sen ändå så att man är också friare, att jobbet förändras lite så att man vandrar omkring ute och där i dalsänkorna på sommaren och man behöver inte göra jobbet här när djuren är därborta”

Under en annan markägarintervju kommer det fram att det för små markområden inte lönar sig att ansöka om stöd. Markägaren menar att det inte är värt att sätta ner så mycket tid på ansökningar när områdena är så små och stödsummorna följaktligen också är små. Markägaren uttrycker irritation över att det krävs så mycket pappersarbete för att ansöka om stöd. Han menar att övervakningen är alldeles för sträng.

En av markägarna framhåller att det finansiella stöd man får är viktigt även om det inte alltid är så stort. Han påminner om den svåra ekonomiska situationen för jordbrukare i dagens Finland och menar att alla tillägg, även de små, behövs.

Man kan säga att Natura 2000 kom in som en bekräftelse på redan tidigare startade projekt i Rekijokidalen. I och med att området blev ett Natura 2000 område fanns det en starkare motivation att bevilja markägarna finansiella stöd. I en intervju poängterar Iiro Ikonen, som fungerat som koordinator för landskapsvården i området, att om det något år finns knappt om pengar ser man först till att de områden som prioriteras av jord- och skogsbruksministeriet, bl.a. Natura 2000 områdena, beviljas stöd. En av markägarna (M8) är emellertid besviken. Han menar att han inte märkt någon förändring sedan hans områden infördes i Natura 2000 nätverket. Han hade förväntat sig att stöden skulle bli större i och med Natura 2000, vilket de inte gjort.

Huruvida utvecklingen ur ett ekonomiskt perspektiv är hållbar kan diskuteras. I och med Natura 2000 har jordbrukarna i ökande grad blivit beroende av statliga stöd som inkomst. Detta är en utveckling i riktning från lokal konkurrenskraft och självhushållning. Beroende ökar inte hållbarheten. Man kan å andra sidan se det så att jordbrukaren i stället för att producera spannmål eller virke, producerar vackra och biologiskt värdefulla områden. Man kan emellertid knappast ännu tala om någon etablerade efterfrågan på vackra landskap. Det finns visserligen markägare som

har en vilja att inrikta sig på turisteringen i området. Turisteringen kunde utnyttja de rika landskapen, och således öka den ekonomiska hållbarheten i samband med Natura 2000.

I beskrivningen av Natura 2000 kommer det fram att det inte är meningen att naturskyddsprogrammet skall inskränka människornas verksamhet i området, såvitt det inte är till skada för skyddsobjektet. (<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/brochure-sv.pdf>, 10.7.2003). Det här kan te sig anknutet främst till den ekonomiska hållbarheten, men jag anser att det också är kopplat till den sociala hållbarheten. Man vill minimera den begränsning som Natura 2000 utgör för den lokala markbrukarkulturen. Med tanke på social hållbarhet är detta viktigt. Man kan emellertid också se Natura 2000 som en främjare av den sociala hållbarheten, eftersom naturskyddsprogrammet främjar traditionell markanvändning och således berikar kulturen i området.

Social hållbarhet innebär också att varje människa har möjlighet att påverka de beslut som berör henne. Som jag beskrivit i föregående stycke hade miljömyndigheterna inte kontaktat markägarna innan listan över de utvalda områdena publicerades. Markägarna hade således inte möjlighet att påverka ett beslut som berörde dem under planeringsskedet.

Man kan alltså konstatera att man i viss mån har strävat mot hållbar utveckling i samband med implementeringen av Natura 2000. Det finns emellertid olika åsikter om hur hållbar utvecklingen egentligen är. Är den compensation som markägarna får tillräcklig för att ersätta för de förluster som Natura 2000 medfört?

4.7 Biologiska följder av Natura 2000 i Rekijokidalen

Natura 2000 påverkar naturen indirekt. När ett område tas med i Natura 2000 nätverket innebär det att miljöministeriet har ett ansvar för att detta område skyddas och bevaras. Natura 2000 förverkligas konkret genom olika lagar. Natura 2000 ger området ett särskilt värde som gör att det prioriteras framom andra naturskyddsområden som endast grundar sig på nationella skyddsprogram. I Natura 2000 klassificeras Rekijokidalen som ett enhetligt vårdbiotopområde. Sålunda förutsätter Natura 2000 att dalen sköts så att naturtypernas kvalitet bevaras och förbättras.

Vårdbiotoperna är landets rikaste naturtyper. Inom en yta på en kvadratmeter kan man hitta upp till 40 olika växtarter. Förutom de ursprungliga växter som finns på vårdbiotoperna förekommer också växtarter som introducerats av människan, till exempel arkeofyten backlök (*Allium oleraceum*). (Kontula m.fl. 2000, Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000.)

Vårdbiotopernas artrikedom har en historisk förklaring och människan spelar en central roll i den. Tidigare uppkom öppna ytor spontant, utan människans inverkan, till exempel som följd av skogsbrand eller översvämning. En betydande del av de växter som idag anses trivas bäst på vårdbiotoper har ursprungligen varit brandväxter, d.v.s. växter vars främsta habitat varit områden som öppnats av brand. Fram till den senaste istiden hölls områden, som öppnats av en brand eller ett dylikt fenomen, öppna av stora växtätande däggdjur. Dessa djur har påverkat den europeiska floran starkt. Långvariga stäppområden upprätthölls tack vare djurens bete runt om i Europa. De flesta av dessa stora däggdjur dog ut före senaste istiden, och de arter som varit beroende av djurens bete måste hitta nya habitat för att överleva. De områden som tidigare öppnades och hölls öppna på naturlig väg har ersatts av ängar som hålls öppna av människans boskap, genom slåtter och bete. (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000.)

Som en följd av människans verksamhet har förekomsten av naturliga fenomen som skogsbränder och översvämningar minskat radikalt. Man kan numera förhindra stora skogsbränder och genom dikning och bygge av vattendrag förebygga storskaliga översvämningar. Detta har gjort att naturligt stora och öppna områden blivit allt sällsyntare. Vårdbiotoper kan således ersätta sådana naturliga habitattyper vars uppkomst människan hindrar. (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000.)

Med sin sammanlagda yta på 1209 ha är Rekijokidalen den största enhetliga vårdbiotopen i Finland. Målet för det skötselarbete som utförs är att området mestadels skall bestå av ängar, betade eller bearbetade med slåtter. Dessutom skall det finnas mindre lundpräglade skogsområden. Dessa skogsområden skall lämnas utanför skötselverksamheten. De skall genom naturlig succession få utvecklas till gammelskog. (Ikonen m.fl. 2001.)

Typiskt för ängens växtlighet är att den behöver ljus och värme. Den gynnas av näringsfattig jord. Den tål eller kräver årligt slåtter eller bete, d.v.s. att en del av växtligheten avlägsnas. Man avlägsnar alltså mer näring från ängen än växtligheten skaffar genom att binda kväve från luften och får i form av kvävenedfall som från atmosfären hamnar i jorden. Den minskade näringsmängden i jorden ökar antalet växtarter, vilket i sin tur ökar antalet insekt- och fågelarter. Bete och slåtter inverkar på olika sätt på växtligheten. Avgörande är att växtligheten i samband med slåtter avlägsnas jämnt över hela området på en viss höjd, medan vid bete föredras vissa växter och platser framom andra, beroende på betesdjuret. Man har konstaterat att det bästa sättet att sköta en vårdbiotop i allmänhet är att först slå växtligheten och sedan efterbeta, d.v.s. låta djuren gå på bete på den slagna marken. Eftersom det är betydligt mera arbetskrävande att utföra slåtter är det vanligt att man endast använder bete som skötselåtgärd och slåtter endast på de områden som uttryckligen kräver det. I Rekijokidalen rekommenderas nötboskap främst som betesdjur även om får och häst även lämpar sig i vissa områden. Hästen och fåret betar på samma sätt, medan kon har

ett annat sätt att beta på. Därför är det bra att kombinera får eller häst med ko på ett bete. På branter är häst dock inte att rekommendera eftersom deras hovar gör mera skada på växtligheten än betet gör nytta. (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000, Ikonen m.fl. 2001.)

Slätter skall enligt rekommendationerna för Rekijokidalen utföras efter att växterna bildat frö. Eftersom slätter avlägsnar växtligheten på en jämn höjd, gynnas små växter för att de blir av med en jämförelsevis mindre andel av biomassan än de större växtarterna. Detta är bra eftersom de typiska ängsväxterna som man strävar efter att skall trivas i allmänhet är just småvuxna växtarter. På bearbetade områden, som används till bete eller slätter, är antalet arter per kvadratmeter vanligtvis mellan 25 och 30. På vissa områden kan antalet uppgå till 40. På områden som varit obearbetade i tjugo år finner man i allmänhet 5-10 växtarter per kvadratmeter. Till exempel gullviva (*Primula veris*) kan inte bilda nya växtplantor på obearbetad jord eftersom lagret med förna är för tjockt för plantorna att tränga igenom. När de gamla plantorna dör av ålderdom, dör samtidigt populationen ut. Genom att öka den totala ytan bearbetad mark vill man alltså i Rekijokidalen ge de små ängsväxtpopulationerna bättre förutsättningar att överleva. (Ikonen m.fl. 2001.)

Tack vare den rika floran på vårdbiotoper finns det också en rik fauna. Insekterna är speciellt välrepresenterade inom denna naturtyp. De trivs i ljusa och varma habitat. Bland insekterna trivs fjärilar, steklar och skalbaggar bra på vårdbiotoper. Drygt en tredjedel av Finlands fjärilsarter är beroende av ängar som boplats. I Rekijokidalen påträffas till exempel lilla apollofjärilen (*Parnassius mnemosyne*) och Amathusias pärmorfjäril (*Clossiana titania*) som av miljöministeriet klassificerats som sårbara (VU). (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000, Ikonen m.fl. 2001.)

Slätter och bete motverkar också eutrofiering. Boskapen tillgodogör sig den näring som finns i växtligheten, i stället för att den efter växtens förmultning återgår till jorden. På det sättet kontrolleras näringsmängden på strandäng. En betad strandäng är därför ofta mera naturenlig än en eutrofierad obetad strand. (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000.)

De trädbevuxna vårdbiotoperna (lövängar, hagmarker och skogsbeten) innehåller stora gamla träd. På träden lever många lav-, moss- och svamparter. Artsammansättningen på dessa träd skiljer sig från artsammansättningen på träd i en vanlig ekonomiskog. I och under barken finns ett rikt insektliv. Även antalet fågelarter och -individentäthet kan bli ovanligt stort på trädbevuxna vårdbiotoper. Ihåliga träd kan dessutom fungera som dagstillhåll för fladdermöss. (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000.)

Man beräknar att ungefär hälften av våra växtarter är beroende av vårdbiotoper som habitat. Sedan år 1985 har miljöministeriet och Finlands miljöcentral gjort tre klassificeringar av utrotningshotade arter i Finland. Den senaste klassificeringen följer IUCN:s klasser. Andelen arter vars främsta habitat är vårdbiotoper har ökat för varje klassificering. Detta beror delvis på att det gjorts mera forskning om arter som lever på vårdbiotoper, till exempel ryggradslösa djur. Man känner följaktligen till arterna så bra att man kan klassificera dem som utrotningshotade, vilket man inte kunde i tidigare klassificeringar. Att andelen vårdbiotopsarter, i listorna över utrotningshotade arter, har ökat beror givetvis främst på att vårdbiotoperna har minskat, förekomsten har splittrats och deras kvalitet har blivit sämre. Av steklarna är enligt den senaste klassificeringen från år 2000 53% av de utrotningshotade arterna vårdbiotopsarter; motsvarande andel för fjärilar är 35%. I Rekijokidalen lever två arter som klassificeras som akut hotade (CR), två arter som klassificeras som starkt hotade (EN), 16 arter som klassificeras som sårbara (VU) samt 22 arter som klassificeras som missgynnade (NT) (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000, Ikonen m.fl. 2001, 11.6.2003.)

Genom skötsel av vårdbiotoper och inrättandet av Natura 2000 nätverket vill man bevara vårdbiotoparnas populationer och metapopulationer i vårt land. Det är således viktigt att inte enbart se till att de existerande vårdbiotoperna bevaras i samma skick som tidigare. Det är också viktigt att se över hur vårdbiotoperna ligger i förhållande till varandra. Det är bra om arterna kan röra sig från en plats till en annan. Växter kan ofta överleva tillfälligt under ogynnsamma förhållanden med hjälp av sin underjordiska fröbank. Många insektarter är däremot känsliga för slumpmässiga fluktuationer i de yttre förhållandena. Till exempel Lilla apollofjärilens (*Parnassius mnemosyne*) populationsfluktuationer är förhållandevis stora. Populationen är starkt beroende av yttre förhållanden. Om det till exempel inte finns tillräckligt av larvens värdväxt nunneört (*Corydalis solida*) ett år kan populationen dö ut helt. Då är det bra om det finns en annan population i närheten som kan rekolonisera boplatser. Om det finns ett nätverk av boplatser kan det existera en stabil metapopulation där enskilda populationen dör ut och uppstår. (Se till exempel boken *Ekologia* av Hanski m.fl. 1998.) Populationen är stabilare om habitatet är heterogent. Man kan åstadkomma ett heterogent område genom att inte sköta hela området på samma sätt. Även om ängsarterna är beroende av slåtter och bete, kan de ta skada av själva skötselarbetet. I Rekijokidalen har man därför som målsättning att skapa ett mosaikartat landskap genom att alternera skötseln och varje år lämna en del av området obearbetat.

För att den biologiska mångfalden skall bibehållas är det nödvändigt att den traditionella jordbrukskulturen fortsätter. Det är ändamålsenligt att vårdbiotopskötseln huvudsakligen sköts av jordbrukare och att skötselarbetet kombineras med övrigt arbete inom jordbruket. Om slåtter- och betesverksamheten upphör ersätts de små ängsväxterna småningom av större växter med bättre

konkurrenskraft. Slutligen förbuskas och beskogas området. Det är som en följd av att ängarna blir allt skuggigare som fjärilar och andra insekter försvinner. Förutom de arter som är direkt beroende av vårdbiotopen som habitat finns det ett flertal arter som främst lever på andra naturtyper men som också förekommer på vårdbiotoper. (Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000.)

Mellan åren 1994 och 2000 har den totala ytan betade ängar, hagmarker och skogsbeten i Rekijokidalen fyrdubblats, från ca 60 till över 250 hektar. De centrala delarna är i ganska gott skick vilket är tack vare markägare och boskapsskötare som sinsemellan kommit överens om hur betet skall förverkligas.

5. Diskussion

Natura 2000 utgör en ny era inom finländskt naturskydd. Detta beror på att målet med skyddsnätverket är gemensamt för ett så stort område som Europeiska Unionen. Det innebär att det för närvarande finns en stark övernationell och global aspekt i naturskyddstanken. Också tidigare inom nationalstaten Finlands gränser har naturskyddet förorsakat kontroverser mellan nationella skyddsmyndigheter och lokal landsbygdsbefolkning. I fallet Natura 2000 blev myndigheternas agerande dock ännu svårare att förstå på lokal nivå, eftersom myndigheterna ofta hänvisade till europeiska och globala krav med hjälp av ett biologisk-naturvetenskapligt språk som gjorde de lokala argumenten irrelevanta.

I samband med förverkligandet av Natura 2000 uppstod liksom på många andra ställen i Finland konflikter mellan myndigheterna och markägarna. Utgående från markägarintervjuerna konstaterar jag att det i allmänhet rört sig om samma problem som på andra håll i landet, vilka jag beskrivit tidigare. Markägarna uttrycker missnöje över att de fått för lite information om naturskyddsprogrammets konkreta inverkan på markanvändningen på de områden som införs i skyddsnätverket. De anser att de hade varit bättre att varje markägare blivit personligt kontaktad angående sina områden. I vissa fall menar markägarna också att det kom som en överraskning när de delgavs beslutet om att deras områden skulle ingå i Natura 2000- nätverket. Det finns emellertid faktorer som gjorde att implementeringen gick lättare i Rekijokidalen än på många andra orter.

En faktor som jag anser att har haft en underlättande verkan på implementeringen av Natura 2000 är det faktum att en stor del av markägarna kände till Rekijokidalens värde redan innan Natura 2000 aktualiserades. Förutom det lokalt kulturella naturskyddet konstaterades området vara av nationellt värde i början av 1990-talet. Detta innebar att området fick en fastslagen status. Som jag

tidigare nämnde hade myndigheterna under implementeringen av skyddsnätverket tidvis svårt att motivera områdenas skyddsbehov för markägarna. I och med att markägarna var medvetna om områdets värde hade de emellertid enligt min mening lättare att acceptera skyddsbeslutet.

Som en följd av att Rekijokidalen blev klassificerat som en värdefull vårbiotopshelhet år 1993 satte man igång olika skötselprojekt i området. Markägarna samarbetade och stod i kontakt med varandra. Av markägarintervjuerna framkommer att utsträckningen av denna sorts samarbete dock varierar från område till område. Jag anser att det för markägarna var lättare att handskas med beslutet om Natura 2000 i det fall att det sedan tidigare fanns ett internt samarbete.

Markägarna hade inte bara ett samarbete sinsemellan innan Natura 2000 blev aktuellt. I och med skötselprojekten som hade pågått åren innan kände markägarna också till samarbetet med miljömyndigheterna. Under en av markägarintervjuerna (M7) framkommer att man hade en kontakt med myndigheterna som fungerade ganska bra redan innan Natura 2000. Intervjupersonen anser dock att kontakten skadades av Natura 2000 men att den sedan kom igång igen.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att implementeringen av Natura 2000 i Rekijokidalen orsakade liknande konflikter som på andra håll i vårt land. Konflikterna kan härledas från att det är svårt att tillämpa ett program, som långt är gjort utgående från en global målsättning, på lokala förhållanden. Konflikterna härstammade också från det konkreta faktum att myndigheterna hade alltför lite tid och ekonomiska resurser för att åstadkomma en implementeringsprocess som förutom de biologiska också tar hänsyn till de ekonomiska och sociala aspekterna.

Ett av syftena med Natura 2000 är att samla in heltäckande kunskap om naturen inom EU-området. Man har gjort upp enhetliga blanketter för vilka typer av data som skall samlas in och vilka iakttagelser som skall dokumenteras. Det finns listor över arter av gemensamt intresse, vilka på basen av Natura 2000 kräver speciell uppmärksamhet. När man strävar efter att skapa en enhetlig kunskap är det oundvikligt att man går miste om de lokala variationerna i naturiakttagelser. Man måste minnas att grunderna för naturskydd som stöds av naturvetenskapliga data konstrueras av omständigheter i den sociala och kulturella tidsperioden. Det här betyder att det som inom Europeiska Unionen beslutats vara viktigt att skydda, präglas av det sociala och kulturella klimatet inom dagens internationella naturskydd. Således kan man inte komma ifrån att de iakttagelser som i enlighet med fågel- och habitatdirektivet görs i varje medlemsland är konstruerade av en kollektiv, av tidsperioden präglad, naturskyddstanke. Det finns visserligen många fördelar med att ha enhetlig kunskap om naturen i hela EU-området. För att kunna jämföra naturen och jobba för en gemensam god biodiversitet (vilket är huvudmålet med Natura 2000) måste det finnas detaljerade instruktioner för vilka data som skall insamlas. Man går emellertid miste om en del av de lokala variationerna i

naturiakttagelser. På det sättet minskar kunskapens diversitet som en kostnad av strävandet efter enhetlig information. Det finns alltså en risk för att standardiseringen av insamlingsmetoder – motiverade av en global biodiversitetstanke – samtidigt leder till en utarmad eller åtminstone en ensidig syn på naturens variabilitet och inte minst på förståelsen av det intrikata förhållandet mellan mänskliga, snabbt föränderliga, praktiker och olika tillstånd och processer i naturen.

Konfrontationen mellan globalt och lokalt naturskyddstänkande blir uppenbar i och med att skyddssträvan på lokal nivå inte i alla fall överensstämmer med de nationella och internationella dito. Detta beror på att arter och naturtyper som lokalt kan anses vara vanliga, av EU kan klassificeras som utrotningshotade, i det fall att artens naturliga utbredningsområde endast på ett litet område finns inom EU:s gränser. Således är man på lokal nivå medveten om artens stabila population, som inkluderar den del som finns utanför EU-området, medan man med tanke på EU:s naturskyddsmålsättning måste skydda arten eftersom den påträffas så sällan innanför EU:s gränser. En typisk art som orsakat stor frustration i Finland är flygekorren (*Pteromys volans*), vars utbredningsområde huvudsakligen finns öster om Finlands gräns. Inom EU förekommer flygekorren endast i Finland. Således förutsätter Natura 2000 att flygekorren skyddas strikt i Finland.

I fågel- och habitatdirektivet förekommer begrepp som är mycket svårtolkade. Man talar till exempel om biodiversitet. Begreppet är mångfasetterat och kan tolkas på olika sätt. Begreppet kan ses utgående från genetisk, artrelaterad eller populationsrelaterad diversitet. Även människans delaktighet i biodiversiteten kan diskuteras. I samband med vårdbiotoper är människans verksamhet en nödvändighet för att biodiversiteten skall upprätthållas eller växa, medan människans handlingar direkt eller indirekt med hjälp av olika redskap och teknologiska lösningar har motsatt inverkan på biodiversiteten på andra naturtyper.

Man talar också om arternas naturliga utbredning. Begreppet som sådant, och framför allt i kombination med den omständigheten att vissa habitattyper är direkt beroende av mänsklig påverkan för att bestå, orsakar förvirring. Frågan är i hur stor grad man beaktar människan som en del av naturen. Å ena sidan kan man tänka sig att en arts naturliga utbredning är den utbredning arten har, utan att människan begränsar den genom att till exempel bygga motorvägar. Natura 2000 strävar efter att begränsa sådana projekt som stör direktivarternas levnadsförhållanden. Men å andra sidan är vissa arters ”naturliga utbredning” beroende av mänsklig verksamhet för att överhuvudtaget förekomma. Till exempel arter som lever på vårdbiotoper är beroende av att människan eller hennes boskap håller områden fria från konkurrenskraftigare arter. I vilken mån kan man då tala om en arts ”naturliga utbredning” när den är beroende av mänsklig verksamhet? I vilken utsträckning skall människans verksamhet, och den teknologi den för tillfället vilar på, ses

som en gynnsam faktor i arternas naturliga utbredning och när skall mänsklig verksamhet ses som en begränsning av den? Den mänskliga påverkan på naturen är ju ständigt förmedlad av ett ekonomiskt, tekniskt och socialt system, som är i ständig förändring. Med andra ord: en kulturell evolution (i antropologisk mening) pågår ständigt. När miljömyndigheterna önskar upprätthålla en speciell vårdbiotop tänker de inte alltid på att en speciell teknik är inbäddad i det ekonomiska och sociala systemet. Det är ofta väldigt kostsamt att ”musealisera” ett helt bio-kulturellt system, eftersom det förutsätter att man upprätthåller bruksmetoder som övergivits under kulturevolutionens gång.

Rekijokidalen har tagits med i Natura 2000 nätverket för att det är ett stort vårdbiotopområde, där man finner många av de habitattyper som enligt habitatdirektivet bör bevaras. Man beskriver att Rekijokidalen har en rik natur, tack vare att den traditionella markanvändningen har pågått länge. Vad man menar med traditionell markanvändning ter sig vid första anblicken klart. Vid närmare eftertanke väcks frågan om vad man egentligen har som mål när man säger sig sträva efter att återuppta den traditionella markanvändningens metoder. Ordet traditionell syftar på att det är frågan om en förgångens tid. Men hur långt bakåt i tiden vill man gå? I miljömyndigheternas beskrivningar talar man om att mekaniseringen inom jordbruket gjorde att den traditionella markanvändningen ersattes av en effektiv produktionsinriktad markanvändning. Den traditionella markanvändningen representeras av boskap som går på bete och ängar som slås för insamling av foder. Man har ändå inte definierat någon speciell tid eller någon speciell markanvändningsmetod som man kallar för traditionell och som man därför vill återuppta för att bevara vårdbiotoperna. Den tekniska utvecklingen i jordbruket är ju inte något som skedde en gång, under en viss epok, utan något som ständigt pågår, ibland i snabbare takt och ibland i långsammare. Redan begreppet ”jordbrukets modernisering” eller ”jordbrukets mekanisering” visar vilken komplicerad och långvarig process det handlar om.

Det är naturligtvis korrekt att konstatera att det är i slutet av 1800-talet som det sker en radikal minskning av ängsarealen i Finland. Detta beror på att koppelbruket blir vanligt, d.v.s. man på samma mark varierar mellan att odla spannmål och foder åt boskapen. Således har man inte lika stort behov av ängar. Innan koppelbruket slog man naturängens gräs och använde det som foder. Sålunda är det rimligt att med ”traditionellt jordbruk” avse någonting som bedrevs före husdjursfodret i huvudsak började odlas på åkrar. Men samtidigt tänker man sig i skyddsbiologiska sammanhang också ofta att ”traditionellt jordbruk” har att göra med ett jordbruk där mjölkhushållningen och därav följande betesgång och stora antal husdjur hade en central position. Just under slutet av 1800-talet ökade antalet husdjur starkt i förhållande till tidigare epoker, bland annat beroende på den snabba folkökningen på landsbygden och som följd av den mejeriteknologiska revolutionen. Det skedde alltså en intensifiering av betesgången också på

marginella naturområden, t.ex. i skogar på små öar i skärgården och längs vägar och stigar, samtidigt som stora ängsarealer plöjdes upp till åkrar. Man borde alltså skilja på vad som hände på stora, ekonomiskt effektiva gårdar och på vad som hände på alla de hundratals torp och dvärgjordbruk som existerade ända fram till 1960-talet. En annan, fullt rimlig tolkning, skulle vara att ”jordbrukets modernisering”, åtminstone ur kulturlandskapets synvinkel, genomfördes först när Finlands minijordbrukare upphörde att existera som grupp, vilket skedde framför allt under 1960-talet (Karisto m.fl. 1998). Ännu en annan tolkning av ”traditionellt jordbruk” kontra ”modernt jordbruk” kunde vara att utgå från det petro-kemiska jordbrukets (konstgödsel och traktorer) införande. I så fall skulle jordbruket ända fram till mitten av 1900-talet ha varit ”traditionellt”, bland annat på grund av den stora foderåtgång som var förknippade med hästhållningen.

Man kan konstatera att det finns en bred kunskap om naturen i Rekijokidalen idag. Man har dels gjort enskilda undersökningar av specifika arter och specifika områden. Men också som helhet är Rekijokidalen väl undersökt. Detta beror främst på de miljövårdsprojekt som startats i området som en följd av att den nationella vårdbiotopgruppen konstaterade att Rekijokidalen, och speciellt kärnområdet Häntälä dalsänkor, är en värdefull vårdbiotop. Även Natura 2000 har bidragit till ett ökat behov av forskning av naturen i Rekijokidalen. För att kunna göra skötselplaner för området har man varit tvungen att noga kartera området och ta reda på vilka värdefulla arter och naturtyper som påträffas. När man går längre bakåt i tiden finns det ett lokalt kulturellt naturintresse som givit upphov till naturobservationer som nedtecknats långt innan området på nationell nivå blev uppskattat som en rik biologisk helhet.

Natura 2000 innehåller en strävan efter att integrera olika sektorer av mänsklig verksamhet med naturskydd och på det sättet skapa en hållbar utveckling. Hållbar utveckling innebär att man kombinerar biologiska, sociala och ekonomiska aspekter och ger lika mycket vikt åt alla tre. På detta sätt vill man skapa förutsättningar för alla tre delområden att fungera sida vid sida på lång sikt. Natura 2000 har haft en stark naturvetenskaplig prägel även om man har också lagt vikt på den ekonomiska aspekten och utvecklat ett system för finansiell ersättning för skötselarbete. Detta beror på att den baserar sig på purt naturvetenskapliga data. Genom att lägga större vikt vid lokalt kulturellt naturskydd när man förverkligar ett internationellt naturskyddsprogram kan man lättare lösa problemen som uppstår som en följd av att den biologiska aspekten har en för accentuerad ställning bland de tre delarna i konceptet hållbar utveckling.

Intervjupersonerna representerar en divers sammansättning av åsikter beträffande naturskydd. En del av markägarna ställer sig positivt till naturskydd även om de menade att Natura 2000 inte uppfyllt deras förväntningar. En av intervjupersonerna har ingen som helst förståelse för Natura 2000, inte heller för naturskydd i allmänhet. När markägarna uttalade sig om naturskydd var det

alltid miljömyndigheterna man kritiserade. Man upplever att myndigheterna för att nå sina, på naturvetenskapliga grunder uppställda mål, kör över lokalbefolkningen och den lokala sociala, kulturella och ekonomiska miljön. Jag anser att det är miljömyndigheternas avsaknad av ett helhetsmässigt naturskyddstänkande i enighet med hållbar utveckling som väcker den största irritationen och rädslan bland markägarna. Man litar inte på att miljömyndigheterna tillräckligt kan beakta de sociala och ekonomiska aspekterna vid sidan av de biologiska.

Eftersom min undersökning är kvalitativ kan jag inte uttala mig om alla markägares åsikter i Rekijokidalen. Bland de personer jag intervjuat har jag dock uppfattat att det finns en strävan efter ett lokalt kulturellt naturskydd som grundar sig på en uppfattning om att området är speciellt både vad gäller biologisk diversitet och vackra landskap. Denna uppfattning sträcker sig långt bakåt i tiden, den fanns långt innan miljömyndigheterna visade intresse för det biologiska värdet i området. Detta lokala kulturella naturintresse representeras i mitten av 1900-talet av det naturhistoriska sällskapet i Somero samskola. Lindgren (1952) konstaterar i sin artikel, som behandlar växtligheten i Somero, att det vid tiden då han skrev artikeln inte fanns vetenskapliga forskningsresultat om växtligheten men att det fanns förvånansvärt mycket material ihopsamlat av intresserade människor. Av intervjuerna framkommer att speciellt de personer som bott i närheten av Häntälä dalsänkor under sin uppväxt varit medvetna om den artrika naturen i området. Markägare berättar att de under sin ungdom gjorde utflykter till dalen och samlade växter till sina skolarbeten. I dagens läge går det en naturstig från skolan i Häntälä by, vilket visar att det ännu idag finns ett intresse att besöka och beundra naturen i Rekijokidalen. Det lokala naturintresset har alltså bidragit med mycket kunskap trots att den inte är vetenskaplig utan representeras av människor som oberoende av till exempel kön, ålder och yrke satt värde på och gjort iakttagelser i naturen. Det lokala kulturella naturskyddet värnar alltså om naturen av andra orsaker än det regionalt, nationellt, internationellt och globalt myndighetsstyrda naturskyddet. Det bygger på en lokal kultur och tradition, och har en såväl social som biologisk förankring. Det lokala kulturella naturskyddets styrka är att det kan veta mycket om kulturella och ekonomiska handlingsmönster, aspekter som ofta mer eller mindre förbigås i kartläggning och forskning som utgår från strikt biologiska forskningstraditioner.

Den lokala verksamheten är också av stor pedagogisk betydelse. Här förknippas naturen med rekreation och friluftsliv. När man rör sig i området upplever man inte bara de biologiskt värdefulla i naturen utan stiftar samtidigt bekantskap med en tradition och kultur

Genom att öka lokalbefolkningens, möjligheter att delta i planeringen av naturskyddsprogrammet är chansen större att man undviker konflikter som uppstår som en följd av den irritation som upplevs av lokalbefolkningen då en yttre okänd makt implementerar ett program som är

svårförståeligt och där lokalbefolkningen inte känner till de konkreta verkningarna. När lokalbefolkningen upplever att det finns ett fungerande naturskydd i området kan å ena sidan frustration uppstå eftersom man upplever att det lokala naturskyddet skall ersättas av ett naturskydd styrt uppifrån. Men å andra sidan har man på lokal nivå större förståelse för ett naturskydd som kommer utifrån om man redan är införstådd med områdets biologiska värde.

Med mitt arbete vill jag poängtera förhållandet mellan det regionalt (och i sista hand nationellt, EU- och globalt) styrda naturskyddet som representeras av de regionala miljömyndigheterna och Natura 2000 samt det lokalt kulturella naturskyddet som vuxit fram på lokal nivå bland invånarna. Då jag beskriver detta förhållande drar jag paralleller till Hyndmans (1994) text om beroendet mellan biodiversitet och kulturell diversitet. Hyndman menar att kulturell diversitet är en förutsättning för biodiversitet och vice versa. Det som Hyndman kallar kulturell diversitet representeras i Rekijokidalen av det lokalt kulturella naturskyddet och biodiversiteten av det regionalt styrda naturskyddet. Detta eftersom det lokalt kulturella naturskyddet är knutet till den lokala kulturen medan det regionalt styrda naturskyddet har som mål att förbättra de biologiska värdena i området, utan någon särskilt stark förankring till lokalnivån. Där Hyndman menar att kulturell diversitet är en förutsättning för en upprätthållen biodiversitet, anser jag på motsvarande sätt att det regionalt styrda naturskyddet är beroende av det lokalt kulturella naturskyddet. Beroendeförhållandet är kanske inte lika uppenbart, men om man integrerade det regionalt styrda naturskyddet i det lokalt kulturella naturskyddet hade man bättre förutsättningar att nå en hållbar utveckling. Detta beror på att det lokala kulturella naturskyddet till stor utsträckning formats av kulturella, sociala och ekonomiska aspekter vid sidan av de purt biologiska.

Källor:

- Airaksinen, O. 1996: *Suomen Natura 2000*: Natura 2000 – kohteilta koottavat tiedot. – Finlands miljöcentral, Helsingfors. 96 s.
- Airaksinen, O. och Karttunen, K. 2001: *Natura 2000 – luontotyyppiopas*. 2. korregerad upplaga. - Finlands miljöcentral. Helsingfors. 194 s. ISBN 952-11-0855-X
- Anttila, V. 1974: *Talonpojasta tuottajaksi*, Suomen maatalouden uudenaikaistuminen 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella. Kirjayhtymä. Helsingfors 212 s. ISBN 951-26-0856-1
- Bryman, A. 1997: *Kvalitet och kvntitet i samhällsvetenskaplig forskning*. – Studentlitteratur. Lund. 229 s. ISBN 91-44-00265-3
- Daun, Å. och Löfgren, O. 1971: *Ekologi och kultur*. – NEFA. Köpenhamn. 104 s.
- Eriksen, T. H. 1993: *Små steder- Store spørsmål*, Inføring i sosialantropologi. – Universitetsforlaget. Oslo. 384 s. ISBN 82-00-21634-9
- Flyvbjerg, B. 1992: *Rationalitet og magt*, Det konkrete videnskab. - Akademisk forlag. Odense. 177 s. ISBN 87-500-2993-2
- Hanski, I., Lindström, J., Niemelä, J., Pietiäinen, H. och Ranta, E. 1998: *Ekologia*. – WSOY. Juva. 580 s. ISBN 951-0-21981-9
- Hyndman, D. 1994. Conservation through Self-determination: Promoting the Interdependence of Cultural and Biological Diversity. *Human Organization* 53: 296-302.
- Ikonen, I., Kauppi, J., Lammi, A., Lehtomaa, L. och Seppälä, H. 2001: *Rekijokilaakson luonnonhoidon suunnitelmat*. - Alueelliset ympäristöjulkaisut 231. Sydvästra Finlands miljöcentral. Åbo. 175 s. ISBN 952-11-0948-3
- Ikonen, I. 2002: *An Assessment of the Favourable Conservation Status of the Rekijoki River Valley Habitats*. - Sydvästra Finlands miljöcentral. Åbo. 123 s. ISBN 952-11-1295-6
- Jyrinki, E. 1977: *Kysely ja haasatattelu tutkimuksessa*. – Helsingfors. 160 s. ISBN 951-662-186-4
- Karisto, A. 1998: *Finland i förvandling*: Levnadsstandardens, livsföringens och socialpolitikens utveckling i Finland. – WSOY. Borgå. 422 s. ISBN: 951-0-22655-6
- Kontula, T., Lehtomaa, L. och Pykälä, J. 2000: *Someron Rekijokilaakson maankäytön historia, kasvillisuus ja kasvisto*. - Finlands miljöcentral. Helsingfors. 96 s. ISBN 952-11-0493-7
- Kylänpää, L. 2002: *Uskelan joki*. – Salo. 131 s. ISBN 952-91-5067-9
- Lehtonen, K. 1990: *Someron ja Somerniemen kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta*, Varsinais-Suomen rakennuskulttuuri 2. – Åbo. 504 s. ISBN 951-9125-77-9
- Lindgren, L. 1955. Somero- kasvimaantieteellinen rajapitäjä. *Luonnon tutkija* 59:148-151
- Linnilä, K. och Utrio, K. 1982: *Somero – viljan maa*. – Amanita. Somero. 103 s.

- Nieminen, M. 2003: Globaalin ja paikallisen kohtaaminen luonnonsuojelussa, *Pohjoinen Luontosuhde - Elämäntapa ja luonnon politisoituminen*. - Lapin Yliopisto. Rovaniemi. ISBN 951-634-839-4
- Oksanen, A. 2001: *Paikallisten asukkaiden kertomus Naturasta*, Tutkimusretkistä paikkatietojärjestelmiin – matkalla kulttuurimaantieteen maailmoissa. - Turun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja 164. Åbo.
- Olwig, K. 1984: *Nature's Ideological Landscape*, A Literary and Geographic Perspective on its Development and Preservation on Denmark's Jutland Heath. - The London Research Series in Geography 5. London. 115 s. ISBN 0-04-71002-8
- Peltonen, M. 1992: *Talolliset ja torpparit*, Vuosisadan vaihteen maatalouskysymys Suomessa. - Historiallisia tutkimuksia 164. Suomen historiallinen seura. Vammala. 425 s. ISBN 951-8915-55-5
- Perinnemaisemien hoitotyöryhmä 2000: *Perinnebiotooppien hoito Suomessa* : Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö. – Miljöministeriet. Edita. Helsingfors. 162 s.
- Peuhkuri, T. 2000: Tiedon rooli ympäristökonfliktissa – Keskustelu Saaristomeren rehevöytymisestä ja kalankasvatuksesta. - *Sociologia* 1/2000.
- Rannikko, P. 1997: *Eläjänä elonkehän reunalla* i boken Elämisen taika Taigalla, Ihminen ja luonto Pohjois-Karjalan biosfäärialueella. - Red. Rannikko, Pertti och Schuurman, Nora. Karjalan tutkimuksen julkaisuja 120. Joensuun yliopisto. Joensuu. ISBN 951-708-586-9
- Raven, P. 1995: Biodiversiteetti ja sen arvo i boken Maapallon biodiversiteetti, toimintaohjelma luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi. – WRI, IUCN, UNEP, FAO, UNESCO. Vatten- och miljöstyrelsen. Jyväskylä. 223 s. ISBN: 951-662-612-2
- Riikonen, S. 2000: *Natura 2000-luonnonsuojeluverkoston toteuttaminen osallistavan suunnittelun näkökulmasta*. - Pro gradu-avhandling. Institutionen för ekonomi. Miljöekonomi. Helsingfors universitet.
- Tamminen, R. 1993: *Tiedettä tekemään!*. – Jyväskylä. 182 s. ISBN 951-9362-59-2
- Torkkomäki, M. 1998: *Häntälän notkot*. - Lounais-Suomen kyläyhdistys. Saarijärvi. 68 s. ISBN: 952-90-9918-5
- Ulvinen, T., Syrjänen, K. och Anttila, S. (red.). 2002: Suomen sammat: levinneisyys, ekologia, uhanalaisuus. - *Suomen ympäristö*. Finlands miljöcentral. Helsingfors 354 s. ISSN 1238-7312
- Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A. och Pykälä, J. 2001: *Suomen perinnebiotoopit*, perinnemaisemaprojektin valtakunnallinen loppuraportti. - Suomen Ympäristö 527. Finlands miljöcentral. Helsingfors. 163 s. ISBN 952-11-1038-4
- Wynne, B. 1996: *May the Sheep Safely Graze? A Reflexive View of the Expert-Lay Knowledge Divide* i boken Risk, Environment and Modernity: Towards a New Ecology. - London ISBN 0-8039-7937-1
- Yhteinen tulevaisuutemme* 1998: Ympäristön ja kehityksen maailmankomission raportti. - Utrikesministeriet och Miljöministeriet. Helsingfors. 347 s. ISBN 951-860-816-4/951-47-0424-X

Källor från Internet:

(<http://www.vyh.fi/ajankoht/tiedote/ym/tied98/ym12098.htm>, 30.7.2003)

(<http://www.ymparisto.fi/luosuo/n2000/valmiste.htm> 3.4.2003)

(<http://www.ymparisto.fi/luosuo/n2000/los/0200102.htm> 20.1.2003)

(<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/brochure-sv.pdf> 4.6.2003)

Lagar och direktiv

Habitatdirektivet (92/43/EEG): Europeiska Unionens direktiv för bevarande av livsmiljöer samt vilja djur och växter. Fastslogs år 1992.

Fågeldirektivet (79/409/EEG): Europeiska unionens direktiv för att skydda fågelarter vars naturliga utbredning finns inom EU-området. Fastslogs år 1979.

Naturvårdslagen 20.12.1996/1096: Finlands lag angående naturvården. Till denna lag integrerades habitatdirektivet och fågeldirektivet. Lagen godkändes år 1996

Bilaga 1:

Intervjufrågor för intervju med markägare (frågorna ställdes inte i en särskild ordning och inte i exakt samma form under alla intervjuer)

Om intervjupersonens bakgrund

- Hur länge har din släkt bott i området?
- Vilka är de landområden som finns i din ägo?

Om kontakten till myndigheterna

- Hur förhöll du dig till området innan myndigheterna kontaktade dig om dess skyddande? Var du medveten om områdets värde?
- När myndigheterna första gången tog kontakt och ville skydda området, kom det som en överraskning då? Även innan Natura 2000?
- Hade du deltagit i landskapsskydd eller skötsel av miljön innan Natura 2000 blev aktuellt? Hurudan skyddsform var det i så fall frågan om? Var det frågan om naturskydd eller någon annan sorts skydd? Var området klassificerat på något sätt?
- Hur fick du reda på att dina markområden skulle tas med i Natura 2000 nätverket? (tidningsannonser, brev, samtal, personligt besök)
- Kom informationen från kommunen, miljöcentralen eller måhända från något annat håll?
- På vilket sätt har du varit i kontakt med den regionala miljöcentralen?
- På vilket sätt har du varit i kontakt med kommunen?
- Deltog du i informationstillfället om Natura 2000 i Salo? Hurudan information fick du där? Var den tillräcklig? Hur hade informeringen fungerat bättre?
- Har du fått information och hjälp från MTK?
- Vem har varit den som du i första hand har vänt dig till då du har behövt hjälp? (kommunen, miljöcentralen, MTK)

Om skötselplanerna och förverkligandet av Natura 2000

- Har du blivit informerad om de värdefulla arter och naturtyper som finns på din mark?
- Har du haft kontakt med de personer som utfört karteringar i Rekijokidalen? Känner du dem?
- Har du rört dig tillsammans med representanter för miljömyndigheterna på dina marker? Har du blivit medbjuden eller har karterare rört sig på dina områden utan att du vetat om det?
- Hur har man beaktat din kunskap om området?
 - Besöker utomstående dina marker? Används det till exempel som utfärds mål? Har det uppstått problem i samband med det här?
- Vad har du konkret gjort på din mark som en följd av Natura 2000?
- Har du erfarenheter av uthyrning av betesdjur? Hur har detta fungerat i praktiken?

Finansiella stödformer och framtidsutsikter

- Har det skatt tvångsinlösning på dina marker?
- Hurdana stödformer har du erfarenhet av? Vilka stöd får du för tillfället?
- För vad får du stöd och hur stor är ersättningen?
- Vilka är kriterierna för att stöd skall beviljas?
- Hur går ansökan i praktiken till?
- Hur mycket tid har det gått åt till att ansöka om stöd?
- Hur stor betydelse har finansiella stöd för hela gårdens ekonomi?
- Har du någonsin funderat på eller planerat att använda dina marker till turism?

REPORTS AND DISCUSSION PAPERS FROM THE RESEARCH INSTITUTE (FISS)

1/98

Åsa Rosengren och Gunborg Jakobsson

Äldreomsorgen i Norden – med exempel från Herlev, Jakobstad, Sandefjord och Stockholm.
Nordiska modellkommunprojektet NOVA.

2/98

Gunborg Jakobsson och Åsa Rosengren

Kartläggning av äldreomsorgen i fem nordiska kommuner. Herlev, Akureyri, Jakobstad,
Sandefjord och Katarina-Sofia socialdistrikt, Stockholm. Nordiska modellkommunprojektet NOVA.

3/98

Susanne Jungerstam-Mulders

Extreme Right-wing Parties: Ideological, Protest or Racist Parties.

4/98

Kjell Andersson

Näringsutvecklingen i sydvästra Finlands skärgård 1985–1995. Tolv kommuner i ljuset av
offentlig statistik.

5/98

Elina Vuola

Between the State and the Church – Nicaraguan Women's Reproductive Rights and the
Promotion of Human Rights in the Finnish Development Cooperation.

6/98

Jouni Pirttijärvi

Indigenous Peoples and Development in Latin America.

7/98

Liisa Laakso, Iina Soiri and Zenebework Tadesse with Konjit Fekade

In Search of Democratic Opposition Constraints and Possibilities for Donors' Support in
Namibia and Ethiopia.

1/99

Mika Helander

Publications on Ethnic Relations in Finland 1991–1996.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

2/1999

Leo Granberg, Erland Eklund and Kjell Andersson

Rural Innovation and Environment: New Development Paths in the Finnish Countryside?

3/1999

Åtta studier i nya och gamla mediemarknader.

Arbetsrapport från kursen i medieekonomi vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid
Helsingfors universitet våren 1999.

4/1999

Viveca Ramstedt-Silén

Riksdagsutskott eller kvinnoförening? Det kvinnliga nätverket i Finlands riksdag.

SSKH Notat**SSKH Reports and Discussion Papers**

1/2000

Silka Koskimies

Experiences of Ethnic and Racial Discrimination in Finland. A presentation of NEON material, 1998-1999.

2/2000

Helena Blomberg & Christian Kroll

The Support For The Scandinavian Model In A Time Of Cuts:
Attitudes In Finland

3/2000

René Lindqvist, ohjaaja Ullamaija Kivikuru

Mainonta Suomen kansallisilla kaupallisilla tv-kanavilla verrattuna lakiin televisio- ja radiotoiminnasta

4/2000

Mikael Blomberg

På kurs: vem, vad, var och varför? Svenskt kursdeltagande och önskemål om verksamhetens inriktning vid huvudstadsregionens vuxenutbildningsinstitut.

5/2000

Kjell Andersson, Erland Eklund & Leo Granberg

Turism, naturutnyttjande och innovationer i tre kommuner: en fältstudierapport

6/2000

Matti Similä

Migrants and Ethnic Minorities on the Margins: Report for Finland (MEMM-report to CEMES)

7/2000

Kim O.K. Zilliacus

Setting up a Nordic/Australasian Comparative Design: Similarities and Differences Revisited

SSKH Notat**SSKH Reports and Discussion Papers**

1/2001

Kim O.K. Zilliacus

An Introduction to Political Culture as a Basis for Opinion Formation

2/2001

Kim O.K. Zilliacus

Electoral Fortunes and Dilemmas: The Development of the Green and the Left-Wing Alliance

3/2001

Kim O.K. Zilliacus

Modern vs. Postmodern Politics: Theoretical Perspectives

4/2001

Kim O.K. Zilliacus & Niilo Kauppi

Postmodern Politics and New Communication Technologies: A Theoretical Framework

5/2001

Social work in Europe: Challenging Racism

A Documentation of a Pilot Training Course within the Leonardo da Vinci Project "Developing a Common European Framework for Anti-Racist and Anti-Opressive Practice for the Social Professions" at the Swedish School of Social Science, University of Helsinki, 29-31 March 2000

6/2001

Ilse Julkunen

Social and Material Deprivation among Unemployed Youth in Northern Europe

7/2001

Christian Kroll & Helena Blomberg

Different levels of policy change: A comparison of the public discussion on social security in Sweden and Finland.

8/2001

Helena Blomberg & Christian Kroll

Kommunerna och välfärdsopinionen – Attitydutvecklingen bland befolkning och kommunala eliter beträffande välfärdstjänsterna under 90-talet.

9/2001

Christian Kroll & Helena Blomberg

Förändringar i synen på arbete och arbetslöshet i Finland och Sverige under 1990-talet.

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2002

Eini Pihlajamäki, Mirjam Kalland & Gun Andersson

Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

Verksamhetsplan 2002.

Rapport över en planeringsprocess åren 2000–2001.

2/2002

Forskningsrapport: Forskningsmetodik 2 hösten 2001.

En mångsidig public service-kanal

FSTs digitala program två månader efter kanalstarten.

3/2002

Kaj Björni, Erland Eklund, Stefan Sjöblom & Charlotta von Troil

Regionala strukturer och regionalpolitik - den finlandssvenska problematiken

SSKH Notat

SSKH Reports and Discussion Papers

1/2003

Utvärderingen av utbildningen och examina vid Helsingfors universitet:

Svenska social- och kommunalhögskolans rapport

2/2003

Jan Sundberg, Stefan Sjöblom och Ingemar Wörlund

Välfärd och lokal demokrati i Sverige under 60 år – inledning till ett forskningsprojekt

SSKH Notat**SSKH Reports and Discussion Papers**

1/2004

Socialt arbete och samhällsengagemang – diskurser och lokala praktiker

20 Nordiska Socialhögskolekonferens 16-18.8.2003

Konferensrapport

2/2004

Susanna Björkell

Natura 2000 i Rekijokidalen – en konfrontation mellan lokalt kulturellt och regionalt drivet naturskydd

3/2004

Veronica Korhonen

Konflikten kring implementeringen av Natura 2000 i Finland – en konflikt mellan olika kunskapssystem samt mötesplatsernas betydelse vid skapandet av tillit

Forskningen vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet bedrivs huvudsakligen inom fem tematiska områden och två program:

A. Temahelheter

1. Journalistik, medier och kommunikation
2. Förvaltnings-, organisations- och partistudier
3. Velfärd och samhällsservice
4. Utveckling och socialisation i livscykelperspektiv
5. Rättsvetenskap

B. Program

CEREN: Etniska relationer och nationalism

FO-RUM: Förvaltning, organisation, regional utveckling och miljö